

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2014

Lukáš Vávra

Tímto prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně s použitím řádně ocitované literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 6. 2014

Lukáš Vávra

.....

Lukáš Vávra

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

Fenomén smartphone v každodennosti
středoškolských studentů

Vedoucí práce: Doc. Ing. Karel Müller, CSc.

Chtěl bych tímto poděkovat všem, kteří mi byli nápomocni při psaní této bakalářské práce. Nejprve bych chtěl poděkovat vedoucímu práce panu doc. Ing. Karlu Müllerovi, CSc. a panu Mgr. Martinovi Heřmanskému, Ph.D. za cenné konzultace plné teoretických rad a postřehů. Chtěl bych také poděkovat panu Mgr. Vítu Šíslerovi, Ph.D, za pomoc při výběru vhodné literatury. Velice jsem zavázán i mé bývalé třídní učitelce RNDr. Daně Šimánkové, jelikož mi vyšla maximálně vstříc s poskytnutím zázemí při sběru dat. Veliký dík patří i mé rodině, zejména pak mému švagrovi Mgr. Jakubu Gemrotovi a sestře MUDr. Lence Gemrotové za pomoc na korekcích. Speciální dík bych tímto chtěl směřovat mé trpělivé přítelkyni Světlaně Králové, za podporu a střízlivou reflexi.

Obsah

Úvod.....	1
Teoretická část.....	3
1 Mobilní telefon	3
1.1 Historie mobilního telefonu a současnost	3
2 Internet.....	4
2.1 World Wide Web	5
2.2 Web 2.0 a sociální média	5
2.3 Technologie šíření internetu.....	6
3 Fenomén smartphone	6
3.1 Historie smartphonu	7
3.2 Operační systémy současných smartphonů.....	7
3.2.1 Operační systém Apple iOS	7
3.2.2 Operační systém Google Android	8
3.2.3 Operační systém Microsoft Windows Phone	8
3.2.4 Statistika podílu na trhu nových smartphonů	8
3.3 Aplikace	9
3.4 Hry.....	9
3.5 Možnosti pro web browsing.....	9
4 Sociální média jako platformy.....	10
4.1 Druhy sociálních médií	11
4.2 Nejpoužívanější sociální média.....	13
4.2.1 Facebook	13
4.2.2 YouTube	14
4.2.3 Wikipedia	15
4.2.4 Instagram.....	15
4.2.5 Snapchat	16
4.2.6 Twitter	16
4.2.7 Další sociální média	16
5 Společenskovední aspekty fenoménu smartphone	17
5.1 Teorie mobilního zprivátnění a zprivátnění jedince.....	17
5.2 Koncept prostoru a místa.....	17

5.3	Teorie společnosti sítí a proces globalizace	19
5.4	Interakce uživatele.....	20
5.5	Identita a intimita uživatele	21
6	Mládež a technologie	23
6.1	Dřívější výzkumy na téma mládež a technologie optikou dneška	24
7	Komunikace ve škole.....	25
7.1	Dělení komunikace dle Mareše a Křivohlavého	26
7.1.1	Verbální, tedy slovní komunikace.....	26
7.1.2	Nonverbální komunikace	27
7.1.3	Komunikace činem.....	27
7.2	Další aspekty chování studentů a komunikace ve škole	27
7.2.1	Komunikace pro komunikaci	28
7.2.2	Účelové měnění zasedacího pořádku studenty.....	28
7.2.3	Napovídání, opisování a taháky	28
7.2.4	Žakovské otázky.....	29
8	On-linová komunikace.....	30
8.1	Nonverbální techniky on-linové textové komunikace	30
9	Shrnutí teoretické části	31
	Empirická část.....	32
10	Výzkumný problém a výzkumné otázky	32
11	Výzkumná strategie	33
12	Technika sběru dat.....	34
13	Výběr vzorku; prostředí výzkumu	35
14	Průběh rozhovorů.....	35
15	Analytické postupy	36
16	Analýza dat	37
16.1	Používání smartphonů o volných chvílích ve škole	37
16.2	Používání smartphonů o vyučovacích hodinách	47
16.3	Další aspekty používání smartphonů ve škole.....	60
	Závěr.....	66
	Limity práce:	71
	Další výzkum.....	73

Použitá literatura	74
Webové zdroje.....	76
Textová příloha 1	78
Textová příloha 2	81
Obrazová příloha	82

Úvod

Dne 3. dubna 2014 tomu bylo přesně jedenačtyřicet let, co byl v ulicích New Yorku uskutečněn pracovníkem firmy Motorola, Martinem Cooperem, vůbec první mobilní hovor [Kůžel, 2013]. Zrodil se tak mobilní telefon, který se v průběhu posledních dvaceti let stal neodmyslitelnou součástí života mnoha lidí. Za celou dlouhou dobu vývoje se využití tohoto druhu elektroniky výrazně změnilo. Lidé už jistou dobu telefony nepoužívají jen k telefonování, tj. k jejich “původnímu” účelu.

Tento fakt je přímým důsledkem vzniku smartphonu, neboli chytrého telefonu. Takové přístroje jsou oproti běžným mobilním telefonům obohaceny o možnost připojit se k internetu a stahovat rozšiřující aplikace. Nabízí se tak otázka, jaký význam pro samotné uživatele jejich smartphone má a jak je používají.

Tato práce představuje kvalitativně orientovaný výzkum ze školního prostředí a je v ní využito fenomenologického přístupu. Data pro tento výzkum jsou sbírána pomocí polostrukturovaných rozhovorů. V práci se zaměřím na dospívající generaci středoškoláků a jejich vztah k chytrým mobilním telefonům. Zajímá mě, jaký smartphonu přikládají význam v každodennosti školního prostředí, k čemu svůj smartphone ve škole využívají a či a potažmo jak změnily smartphony komunikaci ve škole, způsoby a míru přípravy ke studiu a zda jsou si studenti případných změn vědomi a jak je reflektují.

Nejprve se budu věnovat vymezení základních pojmů - mobilní telefon, internet, chytrý mobilní telefon a stručně uvedu i historii jejich vývoje. V rámci tohoto výkladu se dotknu pojmů WWW, Web 2.0, Wi-Fi, operační systém a popíšu klíčové funkce chytrého mobilního telefonu – již zmiňované možnosti instalace aplikací a přístupu na internet. Dále se budu věnovat sociálním médiím, jejich popisu, kategorizaci a některá nejpoužívanější sociální média vyjmenuji a popíši, neboť se o problematice smartphonu nedá bez sociálních médií hovořit.

Dále se začnu věnovat několika klíčovými teoriemi v oblasti: teorie mobilního zprivátnění, koncept prostoru a místa, teorie společnosti sítí, teoriemi o interakci a identitě uživatele sociálních médií a chytrých telefonů. Tím dám předchozímu, spíše technologickému, výkladu společenskovo vědní charakter.

Jelikož se v práci chci věnovat středoškolské mládeži, nastíním dále její vztah k novým technologiím a ukážu, proč je právě dospívající inteligence ve vztahu k chytrým telefonům vhodná ke zkoumání.

Velkou součástí pozdější empirické části práce bude popis komunikace ve škole za pomoci chytrého mobilního telefonu a bez něj. Proto v teoretické části dále definuji, jak

mládež ve škole komunikuje tváří v tvář, a to verbálně i neverbálně. Dále definuji některé aspekty komunikace on-line, které je nutné pochopit ke správnému porozumění empirické části.

Na závěr teoretické části popíši, jakým způsobem nahlíží na používání mobilních zařízení školní řád gymnázia, kde jsem sbíral data pro empirickou část.

V úvodu empirické části práce se pokusím o stanovení výzkumného problému a výzkumných otázek, dále popíši mnou zvolenou kvalitativní strategii, její výhody a důvody, proč jsem si ji vybral. Dále popíši techniku sběru dat, tj. polostrukturovaný rozhovor, vysvětlím, jakým způsobem probíhal výběr vzorku a prostředí výzkumu. Poté bude následovat popis průběhu rozhovorů, a analytických postupů při zpracování dat.

Samotná analýza dat se bude dělit na tři dílčí části, a to: a) používání chytrých telefonů o volných chvílích, b) používání chytrých telefonů o hodině, c) další aspekty používání smartphonů ve škole.

Výsledky analýzy shrnu v kapitole Závěr, kapitolou Limity práce se pokusím popsat problémy, s nimiž jsem se během výzkumu potýkal. V kapitole Další zkoumání naznačuji, jaký význam by tato práce měla mít pro můj další výzkum fenoménu smartphone.

Na závěr cituji použitou literaturu, webové zdroje a uvádím textové a obrazové přílohy.

Teoretická část

1 Mobilní telefon

K tomu, abych se mohl věnovat smartphonům je zapotřebí nejprve představit mobilní telefon. „Za mobilním telefonem stojí revoluční myšlenka možnosti komunikace lidí zcela nezávisle na jejich zeměpisné poloze. Není již třeba být na určitém místě, aby šlo komunikovat.(...)Možná díky tomu bylo rozšíření mobilních telefonů tak neuvěřitelně rychlé. Ale mobilní telefony jsou pouze součástí celku nových spotřebitelských technologií – musíme k nim přidat bezdrátový internet, MP3 přehrávače, pagery, přenosné herní konzole, digitální fotoaparáty, satelitní či poziční navigační systémy, přenosné multimediální přehrávače atd. Tyto reprezentují novou a v mnoha ohledech přelomovou vlastnost: přenosnost.(...) Ta dále umožňuje být stále na příjmu a mobilní média nás činí dostupnými nehledě na čase a místo.“ [Siapera, 2012: 147-148]

1.1 Historie mobilního telefonu a současnost

Nyní se podíváme na stručnou historii mobilního telefonu. „Zatímco zmínky o mobilním telefonu jsou dohledatelné v rámci vědeckofantastického žánru v šedesátých letech 20. století, jeho historie je mnohem starší. Ve skutečnosti můžeme myšlenku mobilního telefonu vysledovat až k Marconimu a vynálezu rádia v roce 1894: mobilní telefon může být myšlen jako spojení rádia a klasického telefonu.“ [Siapera, 2012: 149] Do konce padesátých let se používaly vysílačky (např. policií a armádou) a označujeme je jako 0G. Druhá polovina 20. století patřila pozvolnému rozvoji myšlenky mobilního telefonu. V diskurzu vývoje hovoříme o rozvoji 1G, 2G, 3G a v současnosti rozvíjejících se 4G generací mobilního telefonu. [Siapera, 2012: 149-151]

První generace 1G mobilních telefonů ze sedmdesátých a první poloviny osmdesátých let minulého století používala analogovou technologii. Síť 1G byla založena na bázi sítě buněk vysílačů, které pokrývaly dané území. Tuto technologii použil i Martin Cooper s přístrojem Motorola DynaTAC 8000X (obr. 1 v obrazové příloze), při prvním hovoru mobilním telefonem, zmíněným v úvodu práce. Dnes má již mnoho zemí 1G vysílače vypnuté. [Siapera, 2012: tamtéž]

Druhá polovina osmdesátých let minulého století patřila rozvoji 2G – digitální technologii mobilních telefonů, neboli GSM (Globální systém pro mobilní telekomunikaci). Hovory byly nově digitálně šifrovány, čímž stoupla jejich spolehlivost.

Snížila se také spotřeba, což vedlo ke zmenšení baterií a potažmo i samotných přístrojů. V éře 2G telefonů také vznikla možnost posílání krátkých zpráv SMS (Short Message System), jedna z dodnes nejpoužívanějších funkcí mobilního telefonu. Kapacita sítí 2G však nestačí pro potřeby připojení k internetu. [Siapera, 2012: tamtéž]

Na začátku nového tisíciletí se začaly spouštět mobilní sítě třetí generace, známé jako 3G. Díky použití optických kabelů v infrastruktuře operátorů se zvýšila propustnost i rychlost dat. To dovolovalo uživatelům stahování a posílání digitálních fotografií, MP3 souborů a multimediálních zpráv. [Siapera, 2012: tamtéž]

Čtvrtá generace (4G) má za cíl poskytovat rychlý a jednoduchý přístup k internetu, stejně tak jako služby typu streamování videa. [Siapera, 2012: tamtéž]

Území České republiky je v současné době pokryto mobilními sítěmi GSM a 3G. Síť 4G se v současné době budují na území ČR pod obchodním názvem LTE. [Český telekomunikační úřad]

V rámci třetí a čtvrté generace (3G a 4G) dochází k rozšíření chytrých telefonů. Ty budu definovat níže, avšak až po popsání toho, co je to internet, jehož použití je pro chytré telefony, na rozdíl od klasických „hloupých telefonů“, klíčové.

Operátoři stále častěji nabízejí k tradičním hlasovým službám i zvýhodněný balíček mobilního internetu. Uživatel chytrého telefonu vybavený tímto balíčkem tak může být on-line v podstatě kdekoli, je-li v dosahu mobilní sítě.

2 Internet

Pro porozumění pojmu mobilní internet je však třeba nejdříve popsat internet jako takový. „Devadesátá léta minulého století byla klíčovým obdobím, ve kterém se staly počítačové sítě podstatným prvkem v komunikaci a poskytování mediálního obsahu.“ [Varnelis a kol., 2012: 1] Postupem času se internet stával a stále stává větší a větší součástí každodenního života mnoha lidí. Taktéž technologie mobilních telefonů se stávaly a stávají více všudypřítomnými. [Varnelis a kol., 2012: tamtéž]

Jak uvádí Varnelis a kol.: „internet původně vznikl na začátku 70. let minulého století jako projekt armády USA s názvem ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network).“ [Varnelis a kol., 2012: 110] Varnelis a kol. dále popisují, že v průběhu 80. let se za podpory americké vlády rozšířilo připojení na některé univerzity za pomoci protokolu IP, a to pod názvem NSFNet (National Science Foundation Network). Toto

propojení univerzit mělo intenzivně podpořit rozvoj počítačové techniky. Do konce 80. let využilo mnoho firem tohoto konceptu k propojení svých korporátních sítí a vznikl systém telefonní linkou vedeného vytáčeného internetu. Až devadesátá léta patřila internetu jako masovému mediu, a to díky uživatelsky přívětivému a multimédia podporujícímu protokolu WWW (World Wide Web). [Varnelis a kol., 2012: 110]

2.1 World Wide Web

World Wide Web (WWW) vznikl v roce 1991, „když Tim Berners-Lee dokázal napojit hypertextovou technologii (strukturování textu, které není lineární, pozn. autora) do internetu.“ [Dijck, 2013: 5] To vedlo k vytvoření nového typu síťové komunikace, který je však ještě na míle vzdálen od internetu, jak ho známe dnes.

Dijcková tvrdí, že: „Do příchodu nového tisíciletí byla síťová média obecnými službami, do kterých se uživatelé sice mohli připojovat a aktivně jich využívat, ale služba samotná nedokázala automaticky spojovat lidi s ostatními.“ [Dijck, 2013: 5]

2.2 Web 2.0 a sociální média

Web 2.0 definoval Tim O'Reilly takto: “Web 2.0 je obchodní revolucí v počítačovém odvětví, která je způsobená přechodem k pojetí internetu jako prostoru a snahou o porozumění pravidlům úspěchu v tomto prostoru.” [O'Reilly, 2006] Za výsledek této změny můžeme považovat vznik komplexních multimediálních webových stránek, nejrůznějších aplikací využívajících internetu a on-linových sociálních médií (např. Twitter, YouTube či největší on-linovou sociální síť Facebook). Většina výše uvedených služeb vznikla jak pro stolní, tak i pro kapesní zařízení.

Nyní si pojdme krátce charakterizovat ona sociální média podle van Dijckové: „Poté co se na začátku nového tisíciletí ve webu 2.0 poprvé objevila sociální média, stále častěji se skloňovala slovní spojení jako „kultura s možností zapojení všech uživatelů“. Existence takové kultury dala význam potenciálu webu a vedla k propojování, výstavbě komunit a podpoře demokracie.“ [Dijck, 2013: 4] Nejvýraznější zástupce sociálních médií popíše dále v kapitole 4.

2.3 Technologie šíření internetu

Internetové připojení lze šířit mnoha způsoby. K pevnému připojení se nejčastěji používá optická, koaxiální kabeláž nebo takzvaná kroucená dvoulinka. Pro bezdrátové připojení slouží výše popsané mobilní sítě 3G a 4G a bezdrátové připojení Wi-Fi, které si popíšeme nyní.¹

K tomu mi podlouží definice Wi-Fi od Siaperové: „Termín Wi-Fi je obchodním názvem patřícím Wi-Fi alianci a používá se k označení všech produktů podporujících technologický standard IEEE 802.11.“ [Siapera, 2012: 158] Wi-Fi se používá k bezdrátovému šíření internetu, zdroj Wi-Fi signálu se nazývá hotspot. Wi-Fi se používá v domácím prostředí, na veřejných místech (letišť, kavárny), nebo jako osobní hotspot, např. pro šíření mobilní internetu do dalších zařízení.

3 Fenomén smartphone

Smartphone lze dnes, po několika letech překotného vývoje, již víceméně ustáleně definovat jako mobilní telefon a kapesní počítač, zpravidla s dotykovým displejem, operačním systémem s možností instalace aplikací třetích stran a rozšířenými možnostmi konektivity (GPS, Wi-Fi, 3G, NFC, LTE). Takové zařízení může být kromě telefonu tedy i internetovým prohlížečem, bránou do mnoha on-linových sociálních sítí najednou, edukační pomůckou, herní konzolí, nástrojem video konference, fotoaparátem, videokamerou, navigačním systémem, hudebním a video přehrávačem, kapesní svítilnou, jízdním řádem, jídelním lístkem, platební kartou, často módním doplňkem a pro některé i reprezentací socio-ekonomického postavení atd. Telefon se tak pro řadu lidí může stát ne pouze nástrojem, ale pomyslným středobodem osobního i sociálního života, který je stále nadosah.

Stačilo pouhých pár let, aby se z chytrého mobilního telefonu, umožňujícího užití a komunikaci mnoha rozličnými způsoby, stal společenský fenomén. Tento fenomén mimo jiného přináší možnost neustálé interakce jeho uživatelů, což si popíšeme v dalších částech teoretické práce.

Dle statistiky, kterou uveřejnil Tomi Ahonen, bývalý manažer firmy Nokia, sáhne běžný uživatel tradičního „tlačítkového“ mobilního telefonu po svém zařízení v průměru

¹ Dříve se masově používal i Bluetooth a infračervený port, pro účely této práce je však popisovat nebudu, neboť se již k šíření internetu používají málokdy.

140x za den, přičemž v případě uživatelů chytrých telefonů bude toto číslo ještě vyšší. [Ahonen, 2013]

3.1 Historie smartphonu

Poprvé bylo termínu “Smartphone” užito firmou Ericsson v roce 1997 u modelu GS88 Penelope. Avšak samotný koncept “mobilu s emailem” byl poprvé použit o čtyři roky dříve, a to firmou IBM u zařízení Simon (obr. 2 v obrazové příloze) - jako první totiž disponovalo dotykovým displejem, umělo přijímat a odesílat emaily a mělo další kancelářské funkce kapesního počítače. [Meyers, 2011]

Před rokem 2007, kdy byl uveden společností Apple chytrý mobilní telefon iPhone, byly telefony buď příliš jednoduché (dnes se takový telefon označuje jako „hloupý“), nebo naopak příliš složité, těžkopádné (IBM Simon). V prvních pěti až šesti letech nového milénia se sice začaly objevovat chytré telefony ve zvýšené míře, byly ale určené spíše pro úzký okruh uživatelů (manažerské komunikátory BlackBerry či Nokia), čemuž také odpovídala jejich vysoká pořizovací cena.

Mobilní průmysl byl ale toho času na počátku revoluce, která rozšířila uživatelské možnosti, přičemž výrazně zjednodušila používání těchto funkcí. Vytvořila tak vážného konkurenta pro PC co do času stráveného používáním těchto přístrojů. „Toto rozšíření výpočetní síly širokým masám je spojeno s nebývalým rozkvětem tvorby a šíření kulturních a informačních prostředků.“ [Varnelis a kol., 2012: 6] Tomuto tématu se budu věnovat v dalších částech práce, a to zejména v kapitole 5.3.

3.2 Operační systémy současných smartphonů

3.2.1 Operační systém Apple iOS

Jak již bylo zmíněno, v roce 2007 přinesla firma na trh svůj chytrý telefon iPhone (obr. 3 v obrazové příloze). Dle tiskové zprávy firmy Apple šlo o „revoluční mobilní telefon, širokoúhlý multimediální dotykový přehrávač a průlomový internetový komunikátor s možností plnohodnotné práce s emaily, webem, internetovým vyhledávačem a mapami – to celé v rámci jednoho malého a lehkého kapesního zařízení.“ [Apple Inc., 2007] Zařízení iPhone přišlo se zcela novým uživatelským prostředím, jehož základem byl prostorný multidotykový displej a průkopnický nový software (nazvaný iOS),

který dovoľoval užívateľom ovládať zariadenie iba prstami. Apple iPhone tiež zaviedol vyššiu mieru výkonu a dômyslnosti, ktorá do tej doby u mobilného zariadenia nebola k videniu, a tak úplne preddefinoval to, čo všetko môžu používatelia robiť na svojom telefóne. [Apple Inc., 2007]

Tento nový trend v technologickom odvetví rýchlo prevzali i ďalšie firmy.

3.2.2 Operační systém Google Android

Google Android vznikol pôvodne v roku 2003 ako operační systém pre chytrú elektroniku. V roku 2005 prevzala Android Inc. firma Google. Potom, čo prišiel na trh Apple iPhone, prešiel Android značnými zmenami, aby sa stal konkurencieschopným. Postupne si získaval stále väčšiu obľubu ako u používateľov, tak i u samotných výrobcov, pre ktorých Android ako OpenSource operační systém znamenal dramatické zníženie nákladov na nákup patentov. Z Androidu sa tak rýchlo stal najrozšírenejší mobilný operační systém na svete. [Android (operating system), Wikipedia, 2014] (Některé androidové přístroje zobrazuje obr. 4 v obrazové příloze)

3.2.3 Operační systém Microsoft Windows Phone

Windows Phone je operační systém firmy Microsoft. Windows Phone vychází z Windows Mobile, dnes již Microsoftem nepodporovaného operačního systému pro starší chytré telefony, uživatelské rozhraní bylo však úplně přepracováno. Známy je mezi uživateli zejména díky telefonům značky Nokia (obr. 5 v obrazové příloze), jejíž mobilní divizi v roce 2014 Microsoft převzal.

3.2.4 Statistika podílu na trhu nových smartphonů

Systémy iOS, Android a Windows Phone jsou v současné době nejoblíbenějšími platformami, proto se jim budu v práci věnovat. Průzkumy připisují systému Android 78,9%, iOS 14,9% a Windows Phone 3,9% podílu na trhu nových smartphonů. Pouhých 2,3% spadá na ostatní platformy, jako např. BlackBerry. [Bora, 2014] Z tohoto důvodu nebudou pro tuto práci relevantní.

Tato práce také nepočítá s mobilními telefony s operačním systémem Symbian, Bada, či jinými, proprietárními systémy. Tyto telefony se mezi novými telefony (až na výjimky) již neprodávají.

3.3 Aplikace

Aplikace jsou programy, které jdou spouštět na smartphonech a jsou dostupné z příslušného obchodu daného operačního systému (AppStore pro Apple, Google Play pro Android a Windows Phone Store pro smartphony s operačním systémem Windows Phone). Uživatel se zaregistruje v daném obchodě a má na výběr ze statisíců aplikací. Ty jsou buďto placené, častěji zdarma nebo s tzv. freemium prvky, tj. s možností dokupování rozšiřujících funkcí. Některé aplikace jsou off-linové, všechna potřebná data mají již obsažena v sobě při stažení, jiné aplikace vyžadují připojení k internetu. Hlavní vlastností aplikací pro smartphone je optimalizace jejich uživatelského prostředí pro užití v chytrém telefonu. To je důsledkem jiných vlastností smartphonu oproti PC. Jde například o omezenou výdrž baterie, menší displej, jiné možnosti výkonu, ale i konektivity. [Mobile app, Wikipedia, 2014]

3.4 Hry

Velice častými aplikacemi jsou ty herní. „Jde o pružné odvětví s rozpočtem několika desítek miliard dolarů ročně.(...)Celé odvětví je závislé na produkci a intenzivním marketingu. Důležitými faktory herního průmyslu je i přenosnost her, technologická inovace a kulturní trendy.“ [Siapera, 2012: 224-225]

Možnosti dnešních smartphonů a konektivity hráčům umožňují vybírat si z nabídky jak off-linových her, tak i on-linových multiplayerových her.

3.5 Možnosti pro web browsing

Jak bylo řečeno, jednou z klíčových vlastností chytrého telefonu je přístup na internet. Pro uživatele to kromě možnosti instalace aplikací znamená především možnost prohlížení internetu a stahování dat. To je možné provádět přes aplikace pro prohlížení internetu, kterých je celá řádka. Webové stránky se zobrazují ve své klasické podobě (jako třeba na PC), ale některé stránky jsou pro větší pohodlí uživatelů smartphonů optimalizovány pro menší rozlišení a označují se jako mobilní.

4 Sociální média jako platformy

Nyní bych se rád věnoval platformám sociálních médií. Sociální média jsou totiž důležitou součástí každodenní zkušenosti u mnohých uživatelů chytrého telefonu. Platformy sociálních médií můžeme dle van Dijckové definovat jako: „produkty software a hardware firem, vytvářejících služby, které pomáhají kódovat společenské aktivity do výpočetní podoby. Zpracovávají meta data (např. od uživatelů, pozn. autora) za pomoci algoritmů a předem stanovených pravidel a následně je interpretují v souladu s logikou platformy ve formě uživatelsky přátelského rozhraní.“ [Dijck, 2013: 29] Van Dijcková dále tvrdí, že: „Sociabilita kódovaná technologiemi převádí lidskou aktivitu do formální, ovladatelné roviny, která dovoluje platformám v rámci lidské každodennosti tuto sociabilitu konstruovat.“ [Dijck, 2013: 12] Autorka pak dodává, že: „Základní tzv. defaultní nastavení platformy přitom odráží strategii jejího zřizovatele.“ [Dijck, 2013: 29]

Dále dle autorky: „platformy sociálních médií umožňují lidem navazovat spojení - lidé sdílí expresivní a komunikativní obsah, budují si profesionální kariéru a užívají si sociálního života on-line. Ve skutečnosti toto rozšíření platforem vede lidi k přesunu mnoha jejich sociálních, kulturních a profesionálních aktivit do jejich on-linového prostředí.“ [Dijck, 2013: 4]

Van Dijcková také uvádí, že: „Platformy sociálních médií zcela bez diskuze změnilly povahu soukromé a veřejné komunikace. Od konce devadesátých let minulého století do současnosti Blogger (1999), Wikipedia (2001), Myspace (2003), Facebook (2004), Flickr (2004), YouTube (2005), Twitter (2006) a mnohé další platformy začaly nabízet webové nástroje, které zažehly nové, ale i starší způsoby on-linové komunikace.“ [Dijck, 2013: 7]

Dle Eugenie Siaperové: „byl rozkvět sociálních médií a jejich uživatelské základny nejdůležitějším parametrem v podpoře demokratičnosti médií. Stalo se tak díky možnostem uživatelů zapojit se, vybírat, komentovat, zveřejňovat a ne jen pasivně média přijímat.“ [Siapera, 2012: 55] Proto je dle Dijckové: „rozkvět platforem sociálních médií přirozeně spojován s růstem Webu 2.0.“ [Dijck, 2013: 10] „Platformy dohromady vytvářejí ekosystém, který se vyznačuje vzájemnou závislostí a spoluprací platforem.“ [Dijck, 2013: 41]

Napříč všemi platformami nalezneme podobné znaky: tlačítka pro sdílení (např. share), odebírání (např. Subscribe), sledování (např. Follow), vyjádření obliby (Like - palec nahoru). [Dijck, 2013: 41-42]

Většina ze společností, které provozují tyto platformy, se zaměřila na určité on-lineové aktivity za pomoci svých kódovacích technologií a ideálně pod svou značkou. Tyto značky se často staly označením dané aktivity. Značky jako je Twitter, YouTube, Skype, MSN (U nás musíme jmenovat spíše kdysi velice oblíbené ICQ, pozn. autora) se staly synonymy pro mikrobloginování, sdílení videa, chatování a videokonferenci. Pomyslným vrcholem úspěchu dané společnosti v pronikání do sociální aktivity je případ, kdy se značka změní ve sloveso. Jedním z často používaných výrazů tohoto druhu je slovo „googlit“ (tj. vyhledávat on-line a účelem např. nalezení významu slova, programu kina či určitého učebního materiálu). [Dijck, 2013: 7] Mezi další výrazy patří například sloveso „tweetovat“.

V kontextu sociálních médií se dle van Dijckové: „změnil i význam některých výrazů – např. „být přítelem“ nyní označuje jak silné, tak i slabé vazby; nám opravdu blízké osoby, nebo i naprosto neznámé lidi.(...)Z technologické podstaty on-lineové sociability můžeme říci, že propojitelnost je kvantifikovatelnou veličinou a Vzniká tzv. „princip popularity“: čím více kontaktů si člověk vytváří a má, tím více ceněným je, jelikož mnohem větší počet lidí si myslí, že daný člověk je populární a chtějí se s ním také spojit.(...)Stejný princip funguje i u věcí a myšlenek za pomoci „Like“ buttonů.“ [Dijck, 2013: 13]

4.1 Druhy sociálních médií

Jelikož je téměř nemožné vyjmenovat všechny platformy, Dijcková sociální média kategorizuje, a to dle určitých společných znaků:

- 1) Sociální sítě (SNSs): Tyto sítě primárně podporují mezilidský kontakt, Ať už mezi jednotlivci nebo skupinami. Vytvářejí osobní, pracovní, či místní spojení a udržují slabé vazby. Příklady jsou Facebook, Twitter, LinkedIn, Google+ nebo třeba Foursquare & Swarm.
- 2) Stránky s obsahem tvořeným uživateli (UGC): Podporují tvořivost, propagují kulturní aktivitu a výměnu amatérského i profesionálního obsahu. Známymi UGC sítěmi jsou např.: YouTube, Flickr, Myspace, Wikipedia. Z poslední doby můžeme jmenovat ještě např. Instagram a Snapchat., kterým se budu stručně věnovat dále.
- 3) Obchodní a marketingové sítě (TMSs): Tyto stránky jsou většinou zaměřeny na výměnu a prodej zboží. Patří mezi ně Amazon, eBay, Groupon, ale i český Slevomat, Bazos.cz či Aukro.

- 4) Herní sítě (PGS): Prosperující žánr s populárními hrami jako jsou FarmVille, CityVille, Angry Birds, The Sims Social. Patří mezi ně Steam, ArmorGames či Konquare.

Dle Dijckové je třeba dodat, že „mezi těmito kategoriemi neexistují ostré hranice – Facebook, který primárně podporuje společenskou síťovou komunikaci, zároveň umožňuje přidávat kreativní obsah, a to např. videa, fotky atd. Stejně tak i YouTube, primárně určené ke sdílení videí, může být považováno za sociální síť díky možnosti komentování“. [Dijck, 2013: 8]

4.2 Nejpoužívanější sociální média

4.2.1 Facebook

Tuto platformu založil v roce 2004 Američan Mark Zuckerberg. Možnosti Facebooku popisuje van Dijcková: „Facebook svým rozhraním dovoluje uživatelům vytvoření profilu s fotografiemi, seznamy oblíbených věcí (knihy, filmy, hudba, auta, kočky) a zveřejnění kontaktních informací. Uživatelé se také mohou přidat do skupin a komunikovat s přáteli za pomoci chatu a videa (Facebook messenger, pozn. autora). Několik funkcí je zaměřeno na společenskou interakci, např.: News Feed, kde se zobrazují nové příběhy lidí a oblíbených stránek; Zeď pro oznamování, Šťouchnutí pro přilákání pozornosti; Status pro informování ostatních o tom, kde se člověk nachází, či že došlo ke změně v kariéře či vztahu. Funkce jako např. „Lidé, které možná znáte“ (PYMK – People You May Know) pomáhá najít další přátele – Facebook sám nabízí jiné uživatele, kteří mohou být pro daného jedince zajímaví, a to na základě algoritmičky vypočtených vztahů. Označování lidí na fotkách jmény (Tagging) napomáhá identifikovat a sledovat přátele napříč celou sítí.(...)Velice používaný je i Like Button – označení To se mi líbí.“ [Dijck, 2013: 47]

Facebook je v neustálém vývoji a procesu inovace, aby si udržel co nejvíce uživatelů. „S příchodem Timeline (časové osy, pozn. autora) se Facebook dostal ještě hlouběji do textury života díky metodám převypravování, aby si k sobě dokázal uživatele ještě více připojit.(...)Do tohoto nového formátu Facebooku může uživatel vkládat obrázky z doby, kdy ještě Facebook neměl – fotky z dětství, rodinné fotografie, školní fotografie atd., čímž se vytváří příběh jeho života.“ [Dijck, 2013: 55]

Celosvětově má Facebook v současné době něco přes 1,3 miliardy aktivních uživatelů, z čehož přibližně polovina se jich připojuje z mobilního telefonu. [Statistic Brain, 2014] Čechů je na Facebooku přibližně 4,2 milionu. [ČTK, 2014] Průměrně každý uživatel stráví na Facebooku 18 minut denně. [Statistic Brain, 2014]

Na smartphonech se dá Facebook navštěvovat přes klasické i přizpůsobené mobilní webové rozhraní v prohlížeči, nebo přes předem nainstalovanou samostatnou aplikaci. Facebook messenger mají uživatelé možnost nainstalovat jako samostatnou aplikaci.

Dle van Dijckové: „se za počty uživatelů skrývá jejich spletitý příběh: jejich demografické, národní a globální rozdělení a jejich vzorce chování on-line.“ [Dijck, 2013: 50]^{2 3}

4.2.2 YouTube

Velice důležitou platformou sociálních médií je i YouTube. „Po vzniku YouTube v roce 2005 v garáži kalifornského Silicon Valley se s platformou nakládalo jako s nástrojem pro sdílení domácích amatérských videí, alternativou ke sledování televize. Od televize se YouTube lišilo skoro vším – technologií, postupy, obsahem a kompletně jinak chápanou filozofií celoplošného vysílání, a to včetně obchodního modelu.“ [Dijck, 2013: 110] „Od roku 2006 platformu plně převzala společnost Google a na konci roku 2011 začala měnit její uživatelské rozhraní, aby byla konkurenceschopnější pro televizi. Za několik let se YouTube stalo jednou ze tří nejpůlárnějších sítí na světě.“ (...)Televizní produkce, hlavní konkurent, byla dokonce donucena vstoupit do ekosystému on-linových médií.“ [Dijck, 2013: 111] „Zatímco televize byla řízena a kontrolována jedním orgánem, který se staral o přísun a dodávku obsahu, YouTube nabídlo prostor, kde obsah tvořila celá řada nezávislých činitelů.(...)K samotnému sledování nahraných videí se připojily i funkce streamovaných videí a sociálních sítí.“ [Dijck, 2013: 112]

To jak se YouTube vyvíjelo, reflektují i změny v jeho logu. „Původně také mělo YouTube ve svém logu: „Your Digital Video Repository“ (Váš domácí video archiv), ale Google tento slogan změnil na „Broadcast Yourself“ (Vysílejte sami). To mělo vyjadřovat

²Facebook je znám i díky akvizicím projektů jiných firem či celých společností. Pouze za dobu psaní této práce Facebook koupil chatovací platformu WhatsApp či projekt brýlí pro virtuální realitu Oculus Rift. V roce 2012 odkoupil i populární fotografickou platformu Instagram. Počet akvizic, které Facebook provedl, se nyní blíží k číslu padesát.

Zdroj: List of mergers and acquisitions by Facebook. (26. 6. 2014) In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, [cit. 26. 6. 2014]. Dostupné z:http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_mergers_and_acquisitions_by_Facebook

³V ČR za Facebookem zaostávají jak další světoví hráči, tak i domácí sociální sítě. Počet uživatelů Twitteru se pohybuje kolem 186.000, u Google+ je odhadované číslo kolem půl milionu a 600.000 na LinkedIn. Z tuzemských konkurentů je podle měsíční návštěvnosti největší Lidé.cz se 736.000 uživateli a Spolužáci s téměř 550.000 návštěvníky za měsíc.

Zdroj: ČTK. (4. 2. 2014). Na Facebooku je 4,2 milionu Čechů. Jejich počet za rok stoupl o desetinu [online]. denik.cz [cit. 12. 5. 2014]. Dostupný z: http://www.denik.cz/z_domova/na-facebooku-je-4-2-milionu-cechu-jejich-pocet-za-rok-stoupl-o-desetinu-20140203.html

jak možnost platformy přehrávat uživatelská videa, tak i profesionální obsah, dříve známý z televize.“ [Dijck, 2013: 114]

YouTube je tak dnes dle van Dijckové: „jedním ze základních pilířů portfolia Google, společně s vyhledávačem, mapami, obchodem Play, mailovou službou Gmail, sociální sítí Google+, prohlížečem Chrome atd.“ [Dijck, 2013: 124]

YouTube je opět na smartphonech dostupné jak přes webové rozhraní, mobilní webové rozhraní, tak i přes speciální aplikaci.

4.2.3 Wikipedia

Další důležitou platformou sociálních médií je Wikipedia, otevřená encyklopedie. „V roce 2001 vznikla Wikipedia, otevřená encyklopedie, kterou mohl kdykoli upravovat jakýkoli uživatel. Od té doby se ale z Wikipedie stal profesionálně vedená, nezisková, dobrovolná organizace, která tuto encyklopedii vytváří.“ [Dijck, 2013: 133] Wikipedii v současnosti tvoří přibližně 30 milionu článků v 287 jazycích. [Wikipedia, Wikipedia, 2014]. „Wikipedia na rozdíl od jiných velikých platform netvaruje život on-line za pomoci tlačítek Like či Follow, založených na principu popularity, ale spíše na základě vědění a principu neutrality.(...)Wikipedie je však často napadána stran přesnosti obsahu, ale v přímých srovnáních se zavedenými encyklopediemi vždy obstála.“ [Dijck, 2013: 133] K popularitě Wikipedie jistě také přispívá, že ji vyhledávač Google při zadání hledaného výrazu řadí na první pozici. [Dijck, 2013: 151] Wikipedia je ve většině smartphonů dostupná jak přes webové rozhraní, mobilní webové rozhraní, tak i přes speciální aplikaci.

4.2.4 Instagram

Instagram je platforma pro sdílení a úpravu fotografií a krátkých videí. Nechce konkurovat dalším platformám, ale spíše s nimi spolupracovat a používat je k rozšiřování kontaktů svých uživatelů v rámci samotného Instagramu. Platformu v roce 2012 koupila společnost Facebook.

Fotografie vyfocené v rámci Instagramu mají čtvercový formát a aplikují se na ně nejrůznější filtry či rámečky. Výsledný obrázek může například vypadat jako fotografie ze starších fotoaparátů typu Polaroid, ale možností je celá řada. Uživatelé mohou prohlížet obrázky svých přátel a oblíbené fotografie označovat symbolem ♥ či komentovat. Instagram funguje jak na webu (pouze prohlížení), tak i v rámci smartphone aplikace, která má všechny popsané funkce.

4.2.5 Snapchat

Snapchat je další platformou pro sdílení fotografií s přáteli. Tato platforma se hodí k zachycování momentek, které uživatel pošle ostatním, a ti mu opět mohou odpovědět jinou fotografií. Zvláštností této platformy však je, že fotky si uživatelé mohou zobrazit pouze na okamžik a poté jsou automaticky smazány (na rozdíl od Facebooku či Instagramu, kde zůstávají, dokud je nesmaže uživatel). [Colao, 2014] Hlavní silou Snapchatu je tedy jistý pocit pomíjivosti, neboť fotku může uživatel vidět pouze krátce. Jak již název napovídá, jde vlastně o chatování obrázky. Snapchat je čistě mobilní platformou a vyžaduje instalaci dané aplikace do smartphonu.

4.2.6 Twitter

Twitter je platforma pro mikroblovování - sdílení krátkých zpráv o 140 znacích. Je vhodná k rychlému a masovému sdílení informací. [Dijck, 2013: 68] ⁴

4.2.7 Další sociální média

Skype – platforma dovolující videokonferenci, volání, psaní zpráv a posílání obrázků či krátkých zvukových záznamů, a to zdarma.

Viber – platforma pro volání, psaní zpráv a posílání obrázků, krátkých zvukových záznamů či jiných dat zdarma.

WhatsApp – platforma dovolující posílání zpráv, obrázků, posílání obrázků, krátkých zvukových záznamů či jiných dat zdarma.

Tumblr – univerzální blogovací platforma s prvky sociální sítě.

Foursquare & Swarm – sesterské geolokační služby s možností komentování a hodnocení míst, kde uživatel byl.

⁴ Ačkoli je Twitter ve světě velice používaný, pro tuto práci (v kontextu zkoumaných středoškolských studentů) má malý význam, proto jej zmiňuji pouze stručně.

5 Společenskovední aspekty fenoménu smartphone

5.1 Teorie mobilního zprivátnění a zprivátnění jedince

Možnosti, které dnes přinášení moderní technologie smartphonů předpovídali někteří autoři již před několika desítkami let. Pokud bychom hovořili o oné „mobilitě“, kterou smartphony přinesly, pak musíme začít u Raymonda Williamse, který se v mimo jiné věnoval i teorii televizního vysílání a který v roce 1974 přišel s termínem Mobilní zprivátnění. Dle Williamse: „dobu raných veřejně dostupných technologií, kterou nejlépe symbolizuje železnice či veřejné osvětlení, střídá doba technologií, pro které nebyl (v roce 1974, pozn. autora) ještě nalezen odpovídající název. Jde o takové technologie, které slouží zároveň potřebám života doma i mimo něj, o formu mobilního zprivátnění. [Williams, 2003:18]

Williams popisuje, jak tento pojem vznikl: „Nové spotřebitelské technologie, jejichž vývoj ve dvacátých letech dvacátého století dospěl do své nejrozhodnější fáze, sloužily v rámci tehdejších tlaků a omezení přesně pro účely těchto potřeb. Nastalo okamžité zlepšení podmínek a efektivity soukromého domácího života. Vznikaly nové možnosti - v osobní dopravě, k výpravám mimo domov. Rádio se poté stalo zdrojem nových sociálních možností – přineslo do domova zprávy a zábavu. Někteří lidé označovali nové přístroje jako pouhá „hejblátka“, ve skutečnosti šlo ale o mnohem více. Šlo o aplikovanou technologii, o reakci a vyzdvižení vlivu industriální kapitalistické společnosti a jejich limitů a tlaků.“ [Williams, 2003: 19-20] Williams se dále svým výkladem dostává až k televizi.

Zde na něj navazují Wilken a Goggin: „Jestliže jsou dle Williamse televize a osobní motorová doprava technologiemi, které umožnily mobilní zprivátnění na úrovni rodiny amerického předměstí, poté mobilní telefon pomohl dále tento koncept dovést až na úroveň zprivátněného jedince.“ [Wilken, Goggin, 2012: 161].

5.2 Koncept prostoru a místa

Zprivátněný jedinec (viz výše) je osobou zasazenou do určitého místního a časového rámce. Nové technologie ale tento tradiční rámec narušují. Dle Stuarta Shapira: „Záleží na tom, „kde se věci dějí“. Děje se tak proto, že určité jevy, jakými jsou chování, informace, prostá fyzická přítomnost, jsou považovány buďto za odpovídající, nebo

neodpovídající pro dané místo. Jde o základní princip analýzy chování v určité situaci. Pojem „místo“(place) se se vztahuje na jak fyzická místa, tak i na ta abstraktní, nebo virtuální. Posledními dvěma jmenovaným se stále častěji myslí prostor (space), spíše než místo. Konkrétní „místo“ je souborem sociálních a kulturních očekávání a možností, stejně tak jako specifický „prostor“, jakým je například on-linová chatovací místnost, nebo telefonní hovor.“ [Shapiro, 1998: 275-276] Shapiro spatřuje pod privátním fyzickým místem domov. „Rozdíl mezi místem a prostorem by byl před několika staletími zanedbatelný, ale od té doby technologický vývoj učinil zcela naopak. Tento rozdíl je stále důležitější a důležitější.“ [Shapiro, 1998: 276] Za jeden z důsledků technologických inovací se dle Shapira dá považovat fakt, že „ve zvýšené míře se setkáváme s prostory, které pokrývají několik míst najednou (či zkráceně ztvárňují samotnou podstatu určité lokace) a naopak s jednotlivými místy, která se protínají s více prostory“. [Shapiro, 1998: 276]

Domov je dle Shapira tradiční hranicí mezi privátním a veřejným. Tuto hranici dle něj jde jasně definovat pomocí dvou následujících charakteristik:

První charakteristikou hranice je její umístění (placement), které s sebou nese změnu pozice osobní hranice (či jiné fyzické hranice) a virtuální hranice. [Shapiro, 1998: 276]

„Druhou charakteristikou hranice je její propustnost. (...) Propustnost vyjadřuje míru obtížnosti, s jakou se přes danou hranici dostávají relevantní informace, vzorce chování či pouhá přítomnost, a to oběma směry. Technologický vývoj poskytl nové cesty, jak danou hranici překonat i bez osobní přítomnosti.“ [Shapiro, 1998: 276] Vůbec poprvé se tak stalo v případě použití telefonu, „který jako první umožnil konverzaci i bez nutnosti nalézat se na stejném místě, a to na rozdíl od poštovního spojení v reálném čase a mimo zraky veřejnosti.“ [Shapiro, 1998: 280] „Do domova se také s příchodem velkovýroby gramofonů, rádií a později televizí přesunula velká část volnočasových aktivit.(...)Tento trend v posledních desetiletích pokračoval příchodem domácích videorekordérů a kin, se kterými odpadla potřeba často navštěvovat klasické kinematografy. Společnosti zřizující on-linové služby následně přinesly do domácností tzv. informační superdálnici.“ [Shapiro, 1998: 281]

Dle Shapira „je stěžejní si uvědomit, že technologie jako je telefon, internet a interaktivní televize jsou obousměrné. Přinesly část okolního světa do domova, ale také naopak přinesly části domova do okolního světa.“ [Shapiro, 1998: 282]

Varnelis dále nastiňuje vlastnost neustále dostupné sítě, která uživatelům dovoluje být stále připojen, být „always on“: „Stále funkční a neustále dostupná síť stojí za rozsáhlými změnami v konceptech místa, a to tím, že dává konkrétním lokalitám spojitost s celým světem, protože se mění naše vnímání blízkosti a vzdálenosti.“ [Varnelis a kol., 2012: 15]

„Rozšíření mobilních telefonů a dostupného širokopásmového internetu způsobilo to, že lidé nemusí být sami, i když se v jejich blízkosti fyzicky nenalézá nikdo, s kým by mohli komunikovat.“ [Varnelis a kol., 2012: 20]

Dle Turkleové se například při použití smartphonu při cestování ale vytrácí ono odpoutání se od domácí kultury, protože domov, rodina či přátelé jsou neustále s námi. [Turkle, 2011: 144]

5.3 Teorie společnosti sítí a proces globalizace

Technologický pokrok přinesl kromě mobilního zprivátnění a změn hranice mezi prostorem a místem i proces globalizace – sérii změn ve způsobech organizace společnosti, což si popíšeme v rámci Teorie společnosti sítí. Tuto teorii definuje Manuell Castells jako: „Společnost, kde jsou klíčové společenské struktury a činnosti organizovány kolem sítí, které elektronicky zpracovávají informace. Nejedná se pouze o sítě či sociální sítě jako takové, protože ty jsou velice starou formou organizace společnosti. Jde o sociální sítě, které se starají o informace, zpracovávají je a používají k tomu mikro elektronické technologie“ [Regents of the University of California, 2001]

Dle Carnoye a Castellse by bez procesu vzniku společnosti sítí nebyla možná globalizace – větší propojení událostí na globální úrovni, které je založeno právě na revoluci v informačních a komunikačních technologiích. [Carnoy, Castells, 2001: 1-18]

Z Manuella Castellse dále vychází Eugenia Siaperová. Dle autorky: „je globalizace umožněna vznikem nadnárodních sociálních médií.(...)Sítě pak fungují mimo hranice států a nezávisle na čase – jsou tedy vskutku globální.“ [Siapera, 2012: 36] Tento trend se dle Siaperové dále prohloubil s mobilními telefony a smartphony, jelikož poskytují ještě větší nezávislost na místě a čase a kterým se věnuje tato práce. [Siapera, 2012: 164]

„Jen několik let zpět byly věci jinak – ve společenském životě hrála rozhodující roli blízkost. Lidé se potkávali a socializovali se bezprostředně; ve škole, práci či při trávení volného času. Přátelství bylo udržováno běžným kontaktem tváří v tvář, ačkoli se

používalo poštovního a telefonního spojení s lidmi nacházejícími se mimo dosah.“ [Siapera, 2012: 191]

„Zatímco tradiční média dovolují komunikaci i navzdory vzdálenostem, mobilní média, jak již bylo řečeno, umožňují kompletně se vyvázat z místa, kde se fyzicky nacházíme a libovolně komunikovat napříč různými lokalitami. Nadále již nejsme připojeni dráty, které nás poutají na jednom místě, ale jsme připojeni na sérii bezdrátových sítí. Komunikace je možná napříč celým světem, bez ohledu na to, kde se právě nacházíme. To také umožňuje získat nezávislost na čase – komunikace již není limitována časem, může se dít 24 hodin, 7 dní v týdnu.“ [Siapera, 2012: 164]

I vnímání času se tak dle Siaperové mění, „čas se nadále nedělí na osobní, pracovní a volný atd., spíše si jej organizujeme tak, jak nám to vyhovuje.“ [Siapera, 2012: 165]

Dle Siaperové: „na druhé straně je myšlenka neustálé konektivity pomocí mobilních médií do jisté míry tíživá. Jedná se právě o rozrušení hranic mezi prací a volným časem, možnost odposlechu či sledování - naše poloha je neustále známá, telefonní hovory mohou být nahrávány – být mimo dosah je již velmi nesnadné. Existence výmluv typu „došla mi baterka“ či „neměl jsem signál“ ukazuje na potřebu odůvodnit ostatním to, že jsme nemohli komunikovat.“ [Siapera, 2012: 165]

V souladu s těmito myšlenkami se dle Varnelise a kol. (2012) oklikou opět dostáváme ke konceptu místa a prostoru. Dle autorů je připojení do sítě vykoupeno pomyslným odpojením od reálného místa a tento trend označují jako: „globální připojení versus lokální odpojení.“ [Varnelis a kol., 2012: 32 a 39]

5.4 Interakce uživatele

Značnou měrou k oblíbenosti sociálních médií a permanentního připojení přispívá dostupnost stálé interakce jejich uživatelů. Do první poloviny 90. let minulého století, tedy do doby, než se začala masověji rozvíjet sociální média, byly známy dle Johna B. Thompsona tyto tři druhy interakce: a) interakce tváří v tvář (dialogická, vícečetná co do počtu symbolických kódů), b) zprostředkovaná interakce (tj. interakce prováděná za použití určitého technického média, je omezenější a její účastníci nemusejí sdílet stejný časoprostorový rámec), c) kvaziinterakce (monologická, produkována masmédií a bez jasného počtu potenciálních příjemců). [Thompson, 2004: 71-73]

Dalším pomyslným stupněm interakce je dle Varnelise a kol. termín "Networked publics". [Varnelis a kol., 2012: 2]. Termín, který můžeme přeložit jako zasít'ovaná

veřejnost, odkazuje na „spojení sociálního, kulturního a technologického vývoje, který doplňuje rostoucí užití síťových digitálních médií (digital networked media, pozn. autora).(...)Pojem networked publics je alternativou pro termíny jako publikum nebo spotřebitelé. Nejedná se zde však pouze o pasivní konzumaci, veřejnost nyní více a více komunikuje v rámci složitých sítí, které jsou vedeny jak ze zdola vzhůru, tak z vrcholu dolů, stejně jako horizontálně ze strany na stranu. Veřejnost je tak schopna vytvářet, měnit a redistribuovat obsah, zasahovat do společně sdílené kultury a vědění, a to skrze diskuzi, kulturní porozumění či pouhou konzumaci tohoto obsahu.“ [Varnelis a kol., 2012: 2-3] Dochází tak ke stírání rozdílu mezi médii profesionálními a osobními. Dle Henryho Jenkinse jde o „kulturní sblížení (Convergence Culture), kdy se a) prolínají nová a stará média, b) dochází ke střetu médií vytvořených nejširšími vrstvami lidí s těmi vytvořenými korporacemi a c) kdy se vztahy mezi autory a konzumenty médií vyvíjejí zcela nepředvídatelně.“ [Jenkins, 2006: 2]

Sblížení sociálních (nových) a tradičních médií je dle Varnelise a kol.: „vázáno na změnu v distribuci moci a šíření informací napříč společnostmi, zeměpisnou polohou a v závislosti na dostupné technologii. Kombinace stále levnějších digitálních nástrojů pro tvorbu a pronikání sociálních médií do života uživatelů snížily práh pro produkci, možnosti zveřejňování i šíření vědomostí a kultury. Výsledkem je, že se posunuly hranice mezi lidmi produkujícími a lidmi konzumujícími informace, stejně tak jako došlo k znečitelnění hranic mezi osobním a veřejným prostorem. Skrze internet, běžnou komunikaci, osobní příběhy a názory, novinky z domácího prostředí či amatérkou kulturní činnosti se dá oslovit široká veřejnost.“ [Varnelis a kol., 2012: 43]

Dle Varnelise a kol. je právě vytváření amatérského videa, hudby či obrázků tím, co silně ovlivňuje současnou globalizovanou kulturu. [Varnelis a kol., 2012: 46]

5.5 Identita a intimita uživatele

Otázkám identity a intimity uživatele sociálních médií a se věnuje řada autorů. Osobně jsem se nejvíce ztotožnil s názory Varnelise a kol. a také Sherry Turkové, které bych zde chtěl popsat.

Možnost uživatele používat sociální média, být jak konzumentem, tak i autorem, kterého sledují třeba jen desítky, ale možná i tisíce lidí, mohou vést ke změnám ve vnímání a prezentování sebe sama v rámci těchto médií.

Dle Varnelise a kol.: se jako uživatelé sociálních médií „stále méně považujeme za individuality a více za produkt mnoha sítí, tvořených lidmi a věcmi.“ [Varnelis a kol., 2012: 153] To autoři ilustrují na příkladu Facebooku, kde si člověk vytvoří profil se seznamem svých koníčků a je schopen vyhledat podobně založené uživatele. „Společně se změnou toho, jak uživatele vnímají své „já“ vyvstávají také otázky v oblasti soukromí.“ [Varnelis a kol., 2012: tamtéž] Při rekonfiguraci osobního a veřejného prostoru odhalují jedinci osobní detaily, které do té doby byly skryty. „Čím méně si je uživatel jistý tím, kde je jeho „já“, tím méně si i uvědomuje potřebu veřejné a osobní (intimní) vůbec rozlišovat.“ [Varnelis a kol., 2012: 154]

Dle Turkleové "dnes lidé stále častěji cítí nejistotu ve vztazích a zároveň dychtí po intimitě. Používají technologie k vedení vztahů a zároveň k ochraně před vztahy samotnými. Vzhlíží k neživému s novými požadavky.(...)Obávají se totiž rizik a zklamání ze vztahu s jinými lidmi, přičemž očekávají více od technologií a méně jeden od druhého." [Turkle, 2011: 8] Zmíněný nedostatek intimity mnozí lidé řeší další komunikací skrze technologie. Komunikační zařízení a on-linový život jim totiž ukazuje vztahy dle jejich představ. Lidé komunikují prostřednictvím svého druhého já, svého "avata" a sdílí přesně tolik, kolik chtějí - ani málo, ani příliš. Tím si dle autorky budují i druhou identitu, to, jak chtějí být vnímáni – své ideální dvojče. Turkleová tvrdí, že v důsledku toho pak zejména mladí lidé neradi telefonují, ale raději používají svůj mobilní telefon k chatování, neboť považují telefonování za až příliš reálné: „Textování poskytuje tak akorát kontroly a tak akorát odstup.“ [Turkle, 2011: 25] Mnoho uživatelů také dle Turkleové považuje chatování za pohodlnější způsob komunikace, neboť na rozdíl od telefonování většinou jdou přeskočit úvodní fráze a stačí mnohdy napsat pouze: „Jak je?“. [Turkle, 2011: 28]

Tento trend sahá ale mnohem dál. Lidé dnes často, zejména přes chytrý mobilní telefon, komunikují i tam, kde to bylo ještě před patnácti lety považováno za nevhodné nebo nezdvořilé - při pracovní poradě, školní hodině, vysokoškolské přednášce, během rodinného oběda (autorka dokonce vzpomíná na jeden extrémní případ, kdy viděla člověka komunikovat na Facebooku při pohřebním ceremonálu). Ať už lidé svoje přístroje zrovna používají, nebo ne, bez nich si přijdou dle Turkleové osamělí a odtržení od okolí, ačkoli jsou obklopeni lidmi, přáteli, rodinou. [Turkle, 2011]

Dle Turkleové není tolik alarmující samotný fakt, že se takto dramaticky mění způsoby komunikace. Lidé, kteří se narodili ještě před masovým rozšířením technologií posledních dvou dekad, totiž dokážou zcela bez překážek konverzovat z očí do očí. Za pravý problém považuje, že současná generace adolescentů bude mít s osobní konverzací

stále větší potíže. Již vyrůstá obklopena novými technologiemi a přijde jí mnohdy zcela běžné komunikovat kdykoli a kdekoli pod skrytem svého mobilního zařízení (schování za maskou svého avatara), což autorka dokládá mnoha příklady ze svých výzkumů ve Spojených státech. [Turkle, 2011]

Varnelis a kol. popisují, že mnohé skupiny lidí již berou sociální média jako samozřejmost. „Ačkoli se míra osvojení nových technologií různí dle státní příslušnosti, regionu, třídy a genderu, stále větší počet lidí si zvyká používat sociální média jako prostředek pro podnikání, socializaci a kulturní porozumění. Toto tvrzení pak platí dvojnásob u teenagerů a mladých dospělých z post-industriálních zemí, kteří vyrůstají se sociálními médii již jako se součástí běžného života.“ [Varnelis a kol., 2012: 1-2]

Závěrem je nutno ještě doplnit, že identita se v kontextu smartphonů dle Siaperové neprojevuje pouze v sebeprezentaci na platformách sociálních médií. Projevuje také v tom, jaký přístroj si uživatel koupí, jak jej upraví - jaké použije barvy pozadí, aplikace, vyzvánění, kryty, obaly či jiné příslušenství - aby se vymezil ve společnosti. [Siapera, 2012: 166] Tomuto se také věnuji v následující kapitole - Mládež a technologie – za pomoci vybraných analýz české mládeže od Petra Saka a Karolíny Sakové, které jsou relevantní ve vztahu k tématu této práce.

6 Mládež a technologie

Nyní bych rád objasnil, proč jsem si k účelu tohoto výzkumu vybral právě mladé středoškolské studenty. Dle Saka a Sakové totiž „je mládež nejsenzitivnější skupinou společnosti, nejcitlivěji reflektuje změny ve společnosti a mění se společenské podmínky“. [Sak, Saková, 2004: 7] V případě této práce nás bude zajímat faktor informatizace – komputerizace, tj.: „implementace nových informačních a komunikačních technologií do společnosti“. [Sak, Saková, 2004: 21]

Na základě empirických výzkumů uváděných autory lze říci, že „základním nositelem komputerizace se již stala mladá inteligence.“ [Sak, Saková, 2004: 126]

I proto jsem se rozhodl svůj výzkum provádět na osmiletém gymnáziu, které se může dlouhodobě chlubit 90-95% úspěšností studentů při přijímacím řízení na vysoké školy. [Šťastná] Jedná se o čtrnáct studentů septimy (předmaturitního ročníku) – sedm dívek a sedm chlapců. Metodice výběru vzorku se budu dále věnovat v empirické části (kap. 12).

6.1 Dřívější výzkumy na téma mládež a technologie optikou dneška

Rozvoj technologií změnil způsob, jak se nahlíží na čas strávený on-line. Sak, Saková uvádějí, že ve věkové skupině 15-18 let trávili lidé v roce 2000 on-line celkově patnáct hodin týdně. [Sak, Saková, 2004: 140]

V dnešní době zprivátnění jedince je měření stráveného času na internetu téměř irrelevantní, jelikož připojení je mobilní, často permanentní, v pohotovostním režimu a stále nadosah.

Rozvoj technologií taktéž dramaticky změnil možnosti přístupu k internetu celkově. Dle Saka, Sakové mělo v roce 2002 přístup k internetu pouhých 80% studentů v rozmezí 15-18 let. [Sak, Saková, 2004: 133] „Ve škole používalo internet (v roce 2002, pozn. autora) každý den pouhých šest procent z celé mladé generace.“ [Sak, Saková, 2004: 139]

Dnes je naopak internet téměř podmínkou studia a jeho nedostupnost je pro studenta velkým handicapem. Gymnázium, kde jsem výzkum prováděl, je živoucím důkazem tohoto tvrzení – nejen, že řada studijních materiálů je umístěna na webu školy, ale po nedávném zrušení třídních knih a studijních průkazů byla pomocí systému BAKALÁŘI na internet přesunuta i většina třídní administrativy (klasifikace, omluvenky, docházka).

Důležitým faktorem používání moderních technologií je v české společnosti i znalost angličtiny, neboť velké množství aplikací či multimediálního obsahu je koncipováno jako globální záležitost a zpravidla jsou tyto věci anglicky. Dle Saka a Sakové „se internet a multimediální technologie stávají pro výuku a využívání anglického jazyka partnerem klasických metod (kurzy, škola, pobyt v zahraničí, pozn. autora).“ [Sak, Saková, 2004: 58]

Již v roce 2002 byly některé věkové skupiny mládeže téměř nasyceny, co se týče vlastnictví mobilního telefonu. [Sak, Saková, 2004: 185] Zde je nutno doplnit poznámku: když jsem se při výběru informantů ptal ve třídě septimánů, kdo vůbec nemá mobilní telefon, z necelých třiceti studentů se nepřihlásil nikdo. Dle Saka a Sakové je již výjimečné nemít mobilní telefon a znamená to se negativně odlišovat. Dle autorů: „Mobilní telefon není pouze komunikační technický prostředek k přenosu informace, ale stal se i nositelem i dalších funkcí. Je nositelem statusu, potvrzuje příslušnost ke komunitě a je prvkem životního stylu.“ [Sak, Saková, 2004: 185]

Autoři dále rozvádějí dopady mobilního telefonu na sociální statut a životní styl jeho mladého majitele. „S šířením mobilu v populaci funkci symbolu statusu převzal typ mobilního telefonu. V určitém sociálním prostředí některé typy a modely byly nepřijatelné,

zatímco jiné přinášely svému majiteli prestiž.(...)V nových generacích se v řadě funkcí stávají mobilní telefony kompatibilní a zaměnitelné osobními počítači. Patří do životního stylu malého člověka a současně ho přetvářejí (člověka i životní styl).“ [Sak, Saková, 2004: 186]

To samé se dá říci dle autorů i o internetu. „Významnou součástí nových informačních technologií a novým médiem, slučující v sobě všechna předchozí, je internet.(...)Využívání internetu společně s dalšími moderními technologiemi mění životní styl mladých lidí.“ [Sak, Saková, 2004: 200] Smartphone může oba tyto společenské dopady spojovat.

7 Komunikace ve škole

Škola je místem, kde se komunikuje velmi často. V kontextu této práce je nutné říci, jak komunikace ve škole probíhá, Pojdme si tedy o komunikaci ve škole něco říci, a to za pomoci Jiřího Mareše a Jara Křivohlavého, kteří se věnují komunikaci ve školách přímo v českém prostředí. Z tohoto důvodu mi práce těchto autorů přijde jako relevantní pomůcka pro popsání jevů, se kterými se můžeme setkat v rámci empirické části. Díky tomu budeme moci posléze sledovat, jestli do této oblasti smartphone přinesl nějaké změny.

Začneme definicí komunikace: „Slovo komunikace je latinského původu. V latině *communicare* znamená *communem reddere* - učinit společným. Psychologicky řečeno: zbavit něco subjektivity, výlučné vázanosti na psychiku toho, kdo s druhým to své sdílí. Tomuto širšímu a hlubšímu pojetí sociální komunikace, které v češtině vyjadřujeme termínem sdílení (na rozdíl od pouhého sdělování), odpovídá i latinský ekvivalent *communicare est multum dare* – komunikovat znamená mnoho dát. V užším pojetí se sociální komunikace chápe jen jako sdělování, tj. výměna informací.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 19]

Nyní bych rád přiblížil specifika komunikace ve škole. Dle Mareše a Křivohlavého je škola místem, kde se „neustále stýkají lidé s lidmi. Sociální psychologie má pro toto dění speciální termín: sociální styk.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 9] Dále dle autorů „sociální styk úzce souvisí s psychologickými pojmy činnost, osobnost, sociální vztahy, interakce.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 10] „Styk učitele a žáka, žáka a spolužáků se neděje v sociálním vakuu, ale ve zcela určitém sociálním kontextu. Ten je reprezentován

systemem reálných vztahů učitelů, žáků, učitelského sboru apod. k vnějšmu světu i k sobě navzájem.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 13]

7.1 Dělení komunikace dle Mareše a Křivohlavého

Mareš a Křivohlavý dále rozlišují tři způsoby komunikace: komunikace verbální, nonverbální a komunikace činem. Ty nyní definuji:

7.1.1 Verbální, tedy slovní komunikace

Nyní se pojdme podívat na verbální komunikaci. „Výměna informací se děje pomocí znaků. Jedním ze specifických lidských znakových systému je řeč. Rozumíme jí jak jazyk mluvený (systém fonetických znaků), tak jazyk psaný (systém grafických znaků). Verbální sociální komunikace tedy zahrnuje jak zvukovou, tak písemnou formu řeči.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 60] „Hovoří-li sociální psychologové o verbální komunikaci, rozlišují komunikátora, tj. autora mluvené či psané řeči, a recipienta, tj. příjemce sdělení. Může jím být posluchač nebo čtenář. U akustické formy řeči rozlišují mluvení a naslouchání, u písemné formy pak psaní a čtení. Obecně se první druh činnosti označuje jako kódování, druhý jako dekódování řeči.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 60]

„U toho, co se ve škole říká, můžeme odlišit obsahovou a formální stránku.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 62] Dle autorů jde o problematiku, kterou studuje paralingvistika. „Problematiku paralingvistiky si můžeme rámcově přiblížit touto formulací: zabývá se tím, co se při písemném přepisu z mluvené řeči ztrácí.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 62]

Těmi dle autorů jsou: intenzita hlasového projevu (hlasitost projevu), tónová výška hlasu (intonace a změny intonace), barva hlasu (spektrální složení akustické formy projevu), délka projevu, rychlost projevu (počet slov za minutu), přestávky v projevu (pauzy a frázování), akustická náplň přestávek (v přestávkách může být ticho či nesrozumitelné zvuky), přesnost projevu (logická stránka projevu, koktání, přeřikávání se, výslovnost, volba slov, syntaxe), způsoby předávání slova (dle komunikačních pravidel či skákání si do řeči) [Mareš, Křivohlavý, 1990: 62]

7.1.2 Nonverbální komunikace

Po probrání verbální komunikace je třeba věnovat pozornosti komunikaci neverbální. „Označení nonverbální (tedy mimoslovní) sdělování signalizuje skutečnost, že daný způsob komunikování nepoužívá slov, ale jiný způsob přenášení informací. Většina lidí ztotožňuje mimoslovní sdělování pouze mimikou. Sdělovací schopnost výrazů obličeje sice neobyčejně rozsáhlá, ale nevyčerpává celé bohatství nonverbální komunikace.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 104] Dle Mareše a Křivohlavého rozlišujeme osm druhů nonverbálního komunikace: pohledy (řeč očí), výraz obličeje (mimika), pohyby (kinezika), fyzickými postoji (konfigurací všech částí těla), gesty (gestika), dotekem (haptika), přiblížením či oddálením (proxemika), úpravou zevnějšku a životního prostředí. Autoři také definují, co se dá a nedá mimoslovními způsoby sdělovat: „emoce (např. pocity, nálady, afekty), záměry lidí sblížit se nebo se naopak sociálně distancovat.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 104]

Dle Mareše a Křivohlavého: „Bezeslovná sdělení bývají někdy nejednoznačná: jsou slzy radosti, žalu i vzteku a nezasvěcený pozorovatel nemá snadnou úlohu, pokud chce rozlišit, o který případ jde. Ve skutečnosti všechny způsoby mimo slovního sdělování tvoří nedílný celek, není možné je od sebe odtrhávat, neboť se navzájem doplňují.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 104]

7.1.3 Komunikace činem

Dle Mareše a Křivohlavého: „Komunikační čin žáka může mít za určitých okolností podobu sdělení o tom, jaký je jeho aktuální vztah ke škole, k vyučovacím předmětům, k učitelům, k učení. Žák např. nosí nebo nenosí domácí úkoly; ve škole provádí požadované činnosti pečlivě, nebo je odbývá (ať už jde o práci ve třídě, v laboratoři, v dílně).“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 23] Případné používání chytrého telefonu během vyučovací hodiny jistě také lze považovat za komunikační čin.

7.2 Další aspekty chování studentů a komunikace ve škole

V kontextu této práce je nutno zmínit několik dalších aspektů chování studentů ve škole. Jde o komunikaci pro komunikaci, účelové měnění zasedacího pořádku studenty, napovídání, opisování, taháky a žákovské otázky.

7.2.1 Komunikace pro komunikaci

Mareš a Křivohlavý dále definují zajímavý jev, jakýsi informačně bezcenný rozhovor, tzv. komunikaci pro komunikaci. „V sociální komunikaci se setkáváme s úseky, kdy se téměř nic závažného a obsahově nového neříká. Přesto rozhovor pokračuje a komunikace se nepřerušuje. Z hlediska teorie informace jde sice o informačně hluchá místa, ve volné sociální komunikaci však mívají tyto momenty význam, neboť pomáhají udržet mezilidský kontakt. Přinášejí ujištění o tom, že partner má zájem na trvání rozhovoru (někdy naznačují, že přátelský vztah trvá), i když se mnoho neříká.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 28]

7.2.2 Účelové měnění zasedacího pořádku studenty

Mareš a Křivohlavý popisují situace, kdy mají žáci možnost ve škole sami ovlivnit zasedací pořádek. „Stává se, že ti, kteří se nechtějí podílet na průběhu vyučování, se usilovně snaží obsadit zadní lavice. Naopak žáci pilní a snaží si sedat do předních lavic.“ (...)“Žáci, kteří sedí mimo zónu aktivní účasti, komunikují s učitelem méně často. Mají více příležitostí zabývat se vedlejšími věcmi, nedávat pozor.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 57]

7.2.3 Napovídání, opisování a taháky

Napovídání můžeme dle Mareše a Křivohlavého charakterizovat jako „specifickou komunikační činnost, při níž spolužáci pomáhají konkrétnímu žákovi, jenž má zodpovědět učitelovu otázku (vyřešit zadaný úkol) a nezná správnou odpověď. Verbálně i nonverbálně mu sdělují klíčové prvky správné odpovědi a žák s oporou o tuto pomoc splní zadaný úkol, třebaže nebyl na jeho řešení připraven a někdy odpovědi sám příliš nerozumí.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 86] „Při písemném zkoušení jde nejčastěji o spolupráci dvojice žáků sedících vedle sebe (při stejném zadání) či za sebou (při zadání různých otázek jednotlivým řadám žáků).“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 86] Časté je také opisování z taháků (kde mají studenti drobným písmem poznamenané klíčové informace, vzorečky, historická data a podobě), nebo z učebnic a vlastních poznámek. „Žák, který si zvykl na nápovědu, se učí nepřebírat odpovědnost za své jednání, čeká na náhodu, na činnost ostatních (nebo se spoléhá na možnost opsání, pozn. autora). Učí se předstírat výsledky, které nejsou

podloženy vlastním úsilím. Zvykne si řešit složitější situace s ohledem na okamžitý zisk a ignorovat dlouhodobější záporné důsledky.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 87]

Napovídání neprobíhá jenom na úrovni žáků, ale i celých tříd. „Vedle napovídání a opisování se ve škole setkáváme s dalšími formami nelegální žakovské komunikace. Jde např. o komunikaci mezi jednotlivými třídami, při níž se prozrazuje obsah písemných prověrek. Žáci, kteří již písemnou zkoušku absolvovali, informují (z vlastní iniciativy, či na žádost) ty, které zkouška teprve čeká, o obsahu prověrky o znění jednotlivých otázek úloh. Tím ovšem klesá spolehlivost zkoušky, stírá se rozdíl mezi žáky naučenými a nenaučenými a rozhodujícím se stává rozdíl mezi žáky i třídami informovanými o písemné práci a žáky i třídami neinformovanými.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 88]

7.2.4 Žakovské otázky

Dle Fenclové: „Někteří učitelé otázky žáků vítají, neboť jsou pro vyučujícího nejlepším zdrojem informací o jejich zájmu, o stupni porozumění učivu, o způsobu přemýšlení.“ [Fenclová, 1984: 76] „Jiní se k žakovským dotazům staví rezervovaně a konečně jsou učitelé, kteří tyto otázky jednoduše nepřipouštějí. První důvod spočívá v tom, že obsah žakovských otázek nelze dopředu odhadnout. Žákova otázka vnáší do připravené hodiny prvek nejistoty, nelze přesně předvídat, co se z dotazu vyvine, zda vůbec bude učitel schopen ho zodpovědět.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 92] „Příčiny proč se žáci ptají, bývají různé: snaha předvést všem své znalosti, pohodlnost v obstarávání potřebných poznatků, snaha provokovat učitele, ale také úsilí odkrýt skutečnost, poznat vlastnosti a zákonitosti probíraných jevů.“ [Fenclová, 1984: 76] „Druhý důvod rezervovaného postoje učitelů k žakovským otázkám je v tom, že dotaz pociťují jako zpochybňování své pedagogické činnosti.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 93] „K žakovským otázkám se váží rozporná stanoviska samotných žáků. Žák něco neví, něčím si není jistý, ale bojí se zeptat. Jedním z úskalí je pro něj samo veřejné vystoupení, kdy je třeba jasně, stručně a přesně formulovat dotaz. Žák to málokdy dokáže. Ze strany učitele potom bývá napomínán za formální nedokonalost otázky. Obsahová nepřesnost může být učitelem ironizována. Ze strany spolužáků bývají veřejně položené otázky posuzovány velmi kriticky a jejich nedostatky se stávají předmětem posměchu.“ [Mareš, Křivohlavý, 1990: 93]

8 On-linová komunikace

On-linová textová komunikace je ve své podstatě totožná s jakoukoli jinou psanou komunikací. Avšak psaná komunikace za pomoci sociálních médií může být rychlejší a dynamičtější.

Dle Hašové v rámci psané mobilní komunikace (SMS) a také psané on-linové komunikace posledních let došlo k vytvoření specifického způsobu použití jazyka. [Hašová, 2002] Např. v SMS, jejíž délka je omezena na 160 znaků, nebo na Twitteru, kde je maximální délka tweetu ještě o dvacet znaků kratší, se mnoho lidí snaží sdělit co nejvíce informací na takto omezeném prostoru.

V takové textové komunikaci může působit textová zpráva na příjemce spontánním dojmem, avšak dle Turkleové náctiletí uživatelé přiznávají, že tráví i deset minut úpravou zprávy, než je ideální. [Turkle, 2011: 171]

8.1 Nonverbální techniky on-linové textové komunikace

Nyní se podívejme na některé nonverbální techniky on-linové textové komunikace. Dle Gajadhara a Greena: „Při vyjadřování našich pocitů sdělujeme informace. Činíme tak za pomoci hlasu a řeči těla, abychom kontrolovali, doplňovali a obohacovali porozumění příjemce. on-linová komunikace je oproti tomu jednoduchá a přímá. Ačkoli obsahuje mnohé složky komunikace tváří v tvář (více lidí reaguje zároveň, skákání do řeči, odbočování z hlavního tématu, slangové výrazy, vynechávání slov), jde pouze o textové znázornění konverzace.“ [Gajadhar, Green, 2003: 1] Dle autorů je „zpráva v on-linové komunikaci závislá nejen na užitých slovech, ale i na tom, jak je uvedeme za pomoci nonverbálních náznaků.“ [Gajadhar, Green, 2003: 2]

Gajadhar a Green v on-linové komunikaci pojmenovali níže uvedené nonverbální techniky, které doplňují o příklady z českého prostředí:

- Kladení důrazu za pomoci kapitálek, např. „NEJDŮLEŽITĚJŠÍ“
- Zkratky či akronymy, např. „jj“ = jo, jo; „mmt“ = moment; „z5“ = zpět
- Psané obrázky (orthographic picture) či emotikony (smajlíky, např. ☺ ☹). Mohou být statické či animované.
- Textové narážky/signály, jako např. několik vykřičníků, otazníků či teček („opravdu?!?“)
- Slovní vycpávky, např. „hmm“ nebo „oh“

Dle Gajadhara a Greena se tak „vyjadřují pocity podobně, jako při běžné konverzaci tváří v tvář, s tím, že se používá textu novými a novými způsoby.“ [Gajadhar, Green, 2003: 17]

V posledních několika letech se staly v on-linové komunikaci poměrně populárními i animace za pomoci formátu .gif. „Gify“ často vyprávějí krátký příběh či znázorňují určité postřehy a životní situace. Nežádka kdy jsou vytvořeny vystřížením několika sekund filmu či seriálu, obsahují oblíbené „hlášky“. K oblíbeným platformám pro sdílení gifů patří např. již zmiňovaný Tumblr.

Velice používaná jsou i tzv. Meme. Tento výraz poprvé použil v roce 1976 Richard Dawkins [Dawkins, 1998: 77]. Merriam-Webster Dictionary meme definuje jako „myšlenku, chování, způsob či zvyklost, která je přenášena napříč kulturou od člověka k člověku.“ [Merriam-Webster] Jelikož se domnívám, že k pochopení podstaty meme je nutné jej vidět, uvádím několik příkladů v obrazové příloze na konci práce (obrázky 6, 7, 8).

9 Shrnutí teoretické části

V teoretické části jsem vysvětlil základní pojmy jako mobilní telefon, internet, smartphone, sociální média atd. Pro porozumění kontextu využívání smartphonů jsem následně popsal i klíčové společenskovední teorie, které jsou s jejich používáním spojeny. Dále jsem vysvětlil, proč jsem se rozhodl pro výzkum využívání smartphonů právě mezi mládeží, konkrétně mezi středoškolskými studenty. Taktéž jsem popsal, jak se ve škole komunikuje a jak vypadají některé další, pro tuto práci relevantní, aspekty chování studentů ve škole (komunikaci pro komunikaci, účelové měnění zasedacího pořádku studenty, napovídání, opisování, taháky a žákovské otázky). Po definování komunikace jako takové jsem nastínil i aspekty textové komunikaci v rámci on-line prostředí.

Empirická část

Následovat bude výzkumný problém a klíčové výzkumné otázky, rozdělené do dílčích kategorií. Dále popíši zvolenou výzkumnou strategii, výběr vzorku, prostředí výzkumu a popíši techniku sběru dat a analytické postupy. Výsledky samotné analýzy budou následovat. Nakonec tyto výsledky shrnu v kapitole Závěr.

10 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Mým výzkumným problémem bude: Jakým způsobem používá středoškolská generace teenagerů daného pražského gymnázia chytré mobilní telefony ve škole a jak toto používání reflektuje?

Obecné výzkumné otázky/okruhy lze vymezit takto:

a) Využívají zkoumaní členové skupiny středoškolských studentů chytrý mobilní telefon o volných chvílích ve škole, a pokud ano, tak jak a k čemu?⁵

Specifické výzkumné otázky:

- Jakými způsoby studenti o volných chvílích komunikují a jakou roli v tom hraje smartphone?
- Jakými způsoby používají studenti chytrý mobilní telefon o volných chvílích k zábavě?
- Jakými způsoby používají studenti o volných chvílích chytrý mobilní telefon ke studiu?
- Jakými dalšími způsoby využívají studenti svůj smartphone o volných chvílích?

b) Využívají zkoumaní členové skupiny středoškolských studentů chytrý mobilní telefon o vyučovacích hodinách, a pokud ano, tak jak a k čemu?⁶

Specifické výzkumné otázky:

- Jakými způsoby studenti o hodinách využívají smartphone k zábavě?
- Používají studenti svůj chytrý telefon k podvádění ve škole?

⁵ Volnými chvílemi mám na mysli: Přestávku (dle školního řádu čas určený k odpočinku mezi vyučováním), volnou hodinu (dle školního řádu čas, který vznikl mezerou v dlouhodobém rozvrhu nebo odpadnutím vyučovací hodiny), ale i omluvení z hodiny tělocviku, obědovou pauzu a čas před a po začátku vyučování.

Zdroj: Matějka, J., (2.9.2013) Školní řád Gymnázia, Praha 5, Nad Kavalírkou 1 [online]. [cit. 4. 5. 2014]. Dostupný z: http://www.kavalirka.cz/download/dokumenty/Skolni_rad.doc

⁶ Vyučovací hodinu definuje školní řád jako období 45 minut určené pro vyučování určitého předmětu.

Zdroj: Matějka, J., (2.9.2013) Školní řád Gymnázia, Praha 5, Nad Kavalírkou 1 [online]. [cit. 4. 5. 2014]. Dostupný z: http://www.kavalirka.cz/download/dokumenty/Skolni_rad.doc

- Jakými způsoby ještě studenti chytrý mobilní telefon o hodinách používají?

c) Jaký význam zkoumání členové skupiny středoškolských studentů případnému použití smartphonu ve školním prostředí připisují?

- Jak vnímají studenti zprivatnění, které jim smartphone přináší?
- Jak studenti reflektují pocity, kdyby telefon neměli?
- Je telefon nositelem statusu ve třídě?
- Jak vnímají studenti školní řád v kontextu používání chytrého telefonu?

11 Výzkumná strategie

Jelikož se budu ve své práci snažit porozumět hlouběji problematice používání chytrých mobilních telefonů ve škole, zvolím pro svůj výzkum kvalitativní strategii. Kvalitativním přístupem mám dle Švaříčka a Šed'ové na mysli „proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ [Švaříček, Šed'ová, 2007: 17]

„Podstatou kvalitativního výzkumu je do široka rozprostřený sběr dat bez toho, že by na počátku byly stanoveny základní proměnné. Stejně tak nejsou předem stanoveny hypotézy a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou již předtím někdo vybudoval. Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací. Logika kvalitativního výzkumu je induktivní, teprve po nasbírání dostatečného množství dat začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které se v těchto datech vyskytují, formuluje předběžné závěry a hledá pro ně další oporu v datech.“ [Švaříček, Šed'ová, 2007: 24] Dle Smékala by kvalitativní výzkum měl dát vzniknout nové teorii či hypotéze. [Smékal, 1983: 56]

Dále Švaříček a Šed'ová pokračují na téma zobecňování výsledků kvalitativního výzkumu. „Hypotézy či teorie vzniklé na základě kvalitativního výzkumu však není možné zobecňovat. Jsou platné právě jen pro vzorek, na kterém byla data získána.“ [Švaříček, Šed'ová, 2007: 25]

Dle Jakuba Macka je při výzkumu stále se měnících „nových“ komunikačních technologií vhodnější užít právě kvalitativní metodu. Macek tvrdí, že: „v situaci, kdy změna probíhá, nemáme a jen těžko můžeme předem mít k dispozici příhodné teoretické

vědění k jejímu uspokojivému popisu. Změnu v její konkrétní podobě neočekáváme, a tak se na ni nemůžeme připravit, a sociální realita podléhající právě probíhající změně je pro okamžitou formulaci „dobré teorie“ zjevně nestabilní a čerstvá. A proto jen obtížně můžeme postupovat deduktivní cestou, neboť ji nemáme jak usadit v pevnějším podloží. To je dost dobrý důvod pro induktivní postup.” [Macek, 2012: 7]

12 Technika sběru dat

S ohledem na zvolené téma, považuji za nejvhodnější techniku sběru dat polostrukturovaný rozhovor – rozhovor pomocí návodu. „Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata. Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém. Zůstává mu i volnost přizpůsobovat formulace otázek podle situace. Rozhovor s návodem dává tazateli možnost co nejvýhodněji využít čas k interview. Současně umožňuje provést rozhovor s několika lidmi strukturovaněji a ulehčuje jejich srovnání. Pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale dovoluje dotazovanému zároveň uplatnit vlastní perspektivu a zkušenosti.“ [Hendl, 2005: 174].

Návod k rozhovoru víceméně kopíroval zvolené výzkumné otázky a jejich dílčí kategorie. Nejprve jsem se tedy ptal na používání smartphonu o volných chvílích a až poté o hodině. Tomuto se více věnuji v kapitole Průběh rozhovoru.

Ke koncepci výzkumných otázek a návodu na rozhovor jsem došel v rámci přípravy celého výzkumu – nejprve jsem provedl předvýzkum – šlo o nestrukturovaný rozhovor s mým bratrancem, sedmnáctiletým studentem jednoho středočeského gymnázia. Tento předvýzkum mi pomohl načrtnout kategorie a pořadí jednotlivých částí návodu. Ten jsem pomocí myšlenkové mapy doplnil o některé další možné kategorie. (Zde jsem uplatnil vlastní zkušenosti – aktivně se v oblasti chytrých telefonů pohybuji – pracovně i jako nadšenec.)

I přes fakt, že jsem rozhovory vedl dle návodu, nechával jsem při samotném průběhu interview informantům více prostoru rozhovořit se, aby měli možnost odhalit případná nová témata, která jsem původně nemusel uvažovat. Taktéž jsme si s informanty pokládali doplňující otázky a dávali si vysvětlení, aby nedošlo k nedorozumění. Návod, který jsem používal při rozhovorech s informanty, přikládám v rámci textové přílohy 1 na konci práce.

13 Výběr vzorku; prostředí výzkumu

Podmínkou pro účast na rozhovoru bylo pro studenta vlastnictví chytrého telefonu. Chytrý telefon jsem si pro účely výzkumu zjednodušeně definoval jako mobilní zařízení schopné GSM hovorů. Další podmínkou byl operační systém telefonu – Android, iOS nebo Windows Phone. (Jak jsem již předeslal v teoretické části, tyto tři systémy jsou nyní nejoblíbenějšími platformami). Jako podmínku jsem nezohlednil fakt, zdali student má, nebo nemá 3G připojení k internetu.

Učinil jsem tzv. účelový výběr - vybral jsem si celkem 14 studentů střední školy (sedm dívek a sedm chlapců z vybraného pražského gymnázia), uživatelů chytrých telefonů.

Nejdříve ze všeho jsem požádal o svolení k provádění rozhovorů vedení školy. Jelikož jsem na daném gymnáziu studoval, poprosil jsem svou bývalou třídní učitelku, aby mě před studenty uvedla. Před třídou jsem stručně vysvětlil, že hledám informanty pro rozhovor k bakalářské práci na téma chytrých mobilních telefonů. Zprvu se přihlásilo pouze šest informantů. Těchto šest informantů mi doporučilo další, které jsem následně individuálně oslovil. Této technice konstrukce vzorku se říká “nabalování sněhové koule” neboli snowball sampling [Hendl, 2005: 154]. Brzy poté jsem měl již požadovaný počet informantů – uživatelů smartphone, a to dokonce s ideálně uvažovaným poměrem sedmi chlapců a sedmi dívek. K rozhovorům jsem si zarezervoval téměř nepoužívanou učebnu (fyzikální laboratoře. Tato učebna poskytla výborné podmínky – s jednotlivými informanty jsme měli v prostředí, které je jim dobře známé, dostatek soukromí a klidu k nerušenému průběhu rozhovorů. Ty probíhaly mezi 17. a 24. březnem 2014. Nejkratší z nich měl 40 minut, nejdelší pak téměř 1,5 hodiny.

14 Průběh rozhovorů

Nyní se podíváme, jaký rámec rozhovoru jsem zvolil a proč bylo nutné postupovat v právě tomto pořadí.

Jelikož mě zajímalo, jestli studenti pomocí chytrého mobilního telefonu dělají i věci, které jsou hrubě v rozporu se školním řádem, (tj. používání telefonu o hodinu a jeho použití pro účely opisování), bylo třeba si získat důvěru informantů. Příslušné části školního řádu, které se věnují mobilnímu telefonu, přikládám v rámci textové přílohy na konci této práce.

Nejprve jsem studenta přivítal na rozhovoru, nabídl mu malé občerstvení a ujistil jsem se, že rozhovor může v klidu začít (je-li student opravdu řádně omluven z hodiny).

Každý z informantek/informantů byl ujštěn, že i když bude rozhovor nahráván na můj mobilní telefon pro účely přepisu, jeho/její identifikační údaje zůstanou pouze mě jako výzkumníkovi. Seznámil jsem informantku/informanta s tím, že během celého rozhovoru se budu držet etických principů, a to: dobrovolné participace, důvěryhodnosti, neublížení, správnosti a integrity. Informantce/informantovi jsem vysvětlil téma a průběh celého projektu a seznámil jej s využitím dat. Také jsem každému z nich zaručil anonymitu v rámci informovaného písemného souhlasu a zaručil se, že data budu zpracovávat v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Všem mým informantům bylo více jak patnáct let, nebylo tedy třeba souhlasu zákonného zástupce.

Dále jsem každého z informantů poprosil, aby vypovídal co možná nejupřímněji, jelikož rozhovorem je nesoudím, ani nezkouším a neexistují v něm tím pádem špatné ani správně odpovědi (k této myšlence je mohla svádět přítomnost ve škole, kde jsou zvyklí být zkoušeni a hodnoceni). U každého z informantů jsem také poznamenal, že jsem na daném gymnáziu do roku 2009 studoval a znám tak pozadí celé školy i aspekty studia, není třeba proto nic přikrášlovat. Tím jsem chtěl získat nevtíravě sympatie a důvěru u studentů. Také jsem chtěl docílit toho, aby mě brali jako jednoho z nich.

K verifikaci toho, že informantka/informant spadají do požadovaného vzorku, každého z nich jsem poprosil, aby si na začátku rozhovoru vyndal svůj chytrý mobilní telefon na stůl - pro vizuální ověření, potvrzující vlastnictví telefonu s daným operačním systémem, ale i jako pomůcku při rozhovoru.

Kvůli získání důvěry jsem při kladení otázek postupoval od použití telefonu o přestávce, kdy je tolerováno, k použití telefonu při hodině, kde se telefon používat nesmí.

15 Analytické postupy

Po skončení rozhovoru jsem ze všeho nejdříve provedl transkripci dat. „Transkripcí se nazývá proces převodu mluveného projevu z interview nebo ze skupinové diskuse do písemné podoby.“ [Hendl, 2005: 208] Zvolil jsem metodu doslovné transkripce, výpovědi studentů jsem nepřeváděl do spisovné řeči, taktéž jsem ponechal slangové výrazy, přechytlivky atd. Data jsem při přepisu redukoval o nerelevantní části.

Po přepsání rozhovorů jsem začal text analyzovat. K tomu účelu jsem použil software Atlas.ti ve verzi 6. Jednotlivým částem textu jsem přiřazoval kódy. Kódy bylo dále třeba rozřadit do kategorií a pro účely analýzy dát do souvislosti s teoretickou částí.

16 Analýza dat

Dříve než se podíváme na to, jakým způsobem studenti smartphone ve škole využívají, je třeba zmínit jeden důležitý fakt: informanti 1-13 mají ve svém chytrém telefonu mobilní internet, pouze informant č. 14 nikoli.

16.1 Používání smartphonů o volných chvílích ve škole

Nyní za použití reprezentativních citací z rozhovorů popíši, jakými způsoby a k čemu informanti chytré telefony používají o volných chvílích ve škole, poté o hodině a jak své používání smartphonů v škole reflektují. Získané informace uvedu do souvislostí s výkladem z teoretické části.

V otázce používání chytrého mobilního telefonu o volných chvílích ve škole jsem se s informanty nejprve věnoval komunikaci. Na otázku, jak se spolužáky komunikují o volných chvílích ve škole, odpovídali studenti, že komunikují tváří v tvář, ale i on-line pomocí chytrého telefonu (což je dle Thompsonova rozdělení tzv. interakce zprostředkovaná), a to v různém poměru.

Nikdo z informantů se mi nesvěřil, že by o volných chvílích ve škole komunikoval pouze on-line a vůbec se nebavil s ostatními. Rozhodujícím prvkem v určení poměru obou způsobů komunikace se zdá být to, zda je o volných chvílích na komunikaci tváří v tvář čas (který například není, když jsou spolužáci zabráněni do přípravy na další hodinu), jsou-li v dosahu spolužáci, se kterými si má daný informant co říci, děje-li se něco zajímavého, nudí-li se atd.

Informant č. 6: „O přestávce asi rovnou nezapínám ten telefon, většinou až tak v půlce. Většinou se bavím se třídou normálně a pak teda když je občas nuda, tak tam hodím Facebook nebo něco takovýho.“

Informant č. 7: „Tak jakoby asi daleko radši si pokecám s někým, jako když jsou kolem mě.“

Informant č. 8: „Samozřejmě záleží na přestávce, jak se bavím s ostatními, jak se nebavíme v tu chvíli. Když se jako bavíme, tak ten telefon ignoruju a nějak s ním jakoby nic nedělám. A když zrovna není žádná diskuze nebo něco, tak jsem na tom telefonu.“

Jak již bylo řečeno, studenti používají o volných chvílích ve škole i on-line komunikaci. Na základě dat z rozhovorů se dá říci, že po on-line komunikaci ve třídě o

volných chvílích sahají spíše sporadicky. To popisuje např. Informant č. 2: „Mi přijde, že přes ten internet se můžu s těmi lidmi bavit, když tu nejsou a ne když sedí vedle mě.“

Informant č. 12 popisuje, proč preferuje spíše komunikaci tváří v tvář, oproti textové/on-line: „Spíš tu ústní. Jsem takový spíš komunikativní člověk, než abych si někde v koutku sedla a hrála si něco nebo si psala s někým cizím.“

Situace je ale už méně jednoznačná, chce-li informant komunikovat už se spolužákem, který není v jeho třídě. Informant č. 11 popisuje, že ke kamarádovi do vedlejší třídy si spíše zajde a komunikuje s ním tváří v tvář. Stejnou situaci ale řeší informant č. 9 jinak: „Většinou mu spíš napíšu. Určitě. To je takový že i on napíše a tak. Ale když toho člověka pak chci vidět nebo mu něco říct, tak vezmu ten papír a dojdu tam za ním.“ Volba možnosti komunikace tváří v tvář či on-line na vzdálenost delší, než ke dveřím třídy, již u některých studentů poukazuje na rozdíly ve vnímání místa a prostoru, které jsem dle Shapira definoval v teoretické části (pokud nebereme v potaz např. jedincovu lenost atd.). Pro jednoho je návštěva vedlejší třídy zcela přirozeně otázkou komunikace tváří v tvář, jinému stačí komunikovat textově/on-line a do druhé třídy dojít až na základě této komunikace, je-li nutné setkání (předání studijních materiálů, řešení složitějších problémů atd.). Dveře dané třídy tak zjevně působí pro některé jako psychologická hranice pro zvolení komunikace zprostředkované smartphonem nad tou tváří v tvář.

Někteří informanti mi popsali situace, kdy textová/on-line a off-line komunikace plynule přechází jedna v druhou.

Informant č. 2: „Jo, tak občas se to stane, spíš ráno, když přijdu a přečtu si to, až když už třeba jsem už ve škole nebo zase když máme ty hodiny nějaké rozdělené, třeba angličtiny, a píše mi kamarádka, neříkám, že používám jenom o přestávce ten Facebook, když napíše a pak už přijde nebo je to na dýl, tak to potom řeknu do očí.“

Informant č. 9: „I to se mi stává jako, tak cirká 2x týdně, ale spíš o těch přestávkách. Když nechci třeba spolužačce říkat sdělení, aby ho někdo slyšel. No, navazujeme na tu konverzaci, pokračujeme, která se odehrávala na Facebooku. Tohle se ale nestává tak často, spíš jen přechod z té on-line do té skutečny.“ (Viz také výše: informant č. 9 s cestou do vedlejší třídy na základě on-line komunikace.)

Do teď jsem zkoumal komunikaci mezi studenty a lidmi, kteří jsou v dosahu (třída, škola). Nyní se podívejme, jak někteří informanti řeší komunikaci s lidmi, kteří jsou zcela mimo školu. Zde je možné komunikovat textově/on-line a voláním⁷:

Informant č. 8 popisuje, že komunikuje o volných chvílích s rodinou či bývalými spolužačkami ze základní školy, tedy s lidmi, kteří nejsou v danou chvíli dosažitelní pro komunikaci tváří v tvář spíše on-line. Toto dále popisují informanti 9 a 7:

Informant č. 9: „Tak to už musí být, aby se stalo něco takového, ale tak třeba napíšu mamce esemesku nebo zavolám, když je to fakt nějaký hodně vážný.“

Informant č. 7: „Jakoby záleží na tom, co to je za konverzaci nebo co to je za člověka. Když mi třeba píše máma, že po škole musím někam zajít, tak samozřejmě napíšu, že jasně. A když to jako není důležité a něco mi jako říká, tak na to hodím voko a vrátím to tam“

K telefonním hovorům se dle výpovědí někteří studenti uchylují v situacích, je-li potřeba vyřídit rychleji nějakou vážnější či oficiálnější situaci; v kontaktu s rodinou, méně pak už s přáteli – vrstevníky, kteří ovládají stejné technologie.

Informant č. 3: „Určitě si zavolám, když potřebuju. Mám zavolat třeba doktorce nebo mamce. Kámošovi zavolám nebo on zavolá mě. Jako volám, občas.“

Informant č. 6: „Volám, když to je něco dlouhého a je to takový důležitý, jakože fakt potřebuju, aby to hned věděla mamka nebo táta.“

Informant č. 2: „Ve škole, ty jo? Občas našim, ale já jsem nad tím minule přemejšlela, že ten telefon má být k tomu telefonování a že volám fakt jenom s našima, s babičkou nebo s těma lidma, který jako neovládají ty modernější věci – nějaký ten Facebook nebo Viber... že pak většinou spíš napíšu, než abych zavolala. Že jsem si říkala, že mi přijde příjemnější tomu člověku napsat než jako zavolat.“

Informant č. 2 zde naznačuje, že je mu příjemnější psaní, než volání. To, proč spíš také preferuje v telefonem zprostředkovanou komunikaci psáním, rozvedl informant č. 4: „Radši píšu. Je to rychlejší, levnější, když je to přes internet a já nevím, když potřebuju napsat krátce něco, co jim chci říct, tak ji přijde zbytečný volat, protože budou chtít další informace atd.“ Tím se dotýká onoho držení si odstupů a soukromí komunikací on-line, o které mluví Turkleová. Informanti č. 2 a 4 tedy při komunikaci zprostředkované přes chytrý mobilní telefon volí spíše textové/on-line prostředky, mají totiž radši více kontroly a odstupů a možnost schovat se za on-line avatara.

⁷ Videokonferenci např. přes Skype nikdo z informantů nejmenoval, tuto variantu tedy nauvažuji.

Informant č. 7, který preferuje spíše volání, vidí naopak v komunikaci on-line nedostatečnou a ne zcela odpovídající náhradu pro komunikaci ústní: „To psaný, to sice daleko víc uchová soukromí, si myslím, dost mi vadí na tom, jakoby, taková ta snaha nahradit to smajlíkama je dost ubohá nebo taková nedostačující, hlavně to může vyznít úplně jinak v tom textu, takže určitě když ty emoce by člověk chtěl vyjádřit, tak naživo, což je asi úplně nejlepší a když to nejde, tak volat, no. Informant č. 4 vidí v on-line komunikaci rezervy stran porozumění a bezprostřednosti: „Člověk neslyší hlas, tak neví. Když napíšu smajlíka usměvavýho, tak můžu myslet při tom úplně jinak a on to nepozná.“ I informant č. 14 rozvádí to, proč raději volá: „Já volám, protože nemám problém mluvit. Nějaký lidi určitě nevolaj, protože se styděj a jsou za tím mobilem, napíšu to, v klidu si to připravěj. Ty smajlíky, je super, že je tam nějakej naanimovanej obrázek, ale nic to neukazuje, není to bezprostřední, ten člověk to tam může napsat i když se tak vůbec necítí, není to vůbec určující. No, volání, tam se to dá poznat na tónu hlasu bych řekl a když se člověk zasměje v tom hovoru. To volání je na domluvu určitě efektivnější, než si vyměnit několik esemesek, když můžu udělat jeden hovor a během toho to vyřídit – jakmile je nějaká nejasnost, tak se to vyřídí. Pro mě je to levnější než esemesky, ale esemesky využívám taky někdy, když nemůžu volat, tak napíšu esemesku.“

Tito informanti tedy nevidí v on-line komunikaci zprávu jako spontánní sdělení a podobně jako Turkleová rozkódovávají, že zpráva mohla být mnohokrát upravena, než byla odeslána jako ideální. I když je on-line komunikace dynamická a využívá složky komunikace tváří v tvář a psané non-verbální náznaky, které popisuje Gajadhar a Green, někteří informanti ji v rámci komunikace za pomoci chytrého telefonu nepovažují za lepší řešení a proto ji nepreferují. Zprostředkovaná interakce na ně působí více falešným dojmem, je pro ně nedostatečně bezprostřední a nedostatečně čitelná. Naopak si užívají bohatost nezprostředkované interakce tváří v tvář, a pokud ta není možná, volí raději volání.

V oblasti komunikace o volných chvílích se také ukázalo, že někteří studenti používají smartphone jako názornou pomůcku při komunikaci tváří v tvář. Tomuto nasvědčují zejména odpovědi informantů č. 2 a 3 na otázku: „Stalo se ti někdy, že jsi použil/a smartphone jako pomůcku při komunikaci tváří v tvář?“

Informant č. 2: „Jo, občas se to stane, třeba nějakou písničku někdo řekne a já ji neznám, tak jí najdeme. Nebo chci někomu něco ukázat. To se dá docela lehce, že to pak ulehčí to dorozumívání o tom co to je nebo kde to je.“

Informant č. 3: „Různě třeba když se o něčem bavíme a zrovna něco nevíme nebo chceme o něčem zjistit víc, tak vytáhnu z kapsy, najdu to rychle přes Google. Že mu ukážu, než abych mu to vyprávěl, někdy je to lepší. Že to můžu ukázat rovnou.“

Nyní se podíváme, jak popisují někteří informanti interakci v rámci Newtorked publics (kap. 5.4), na platformách sociálních médií – zejména pak na sociálních sítích. Pro začátek je třeba zmínit, jaké aplikace sociálních médií mi informanti zmiňovali jako jimi používané. Jsou to: Facebook, Facebook Messenger, Snapchat, Instagram, Viber a WhatsApp. Okrajově také Skype, ten ale používají pouze doma (často ale při psaní domácích úkolů se spolužáky přes videokonferenci). Nikdo ze studentů aktivně nevyužívá Twitter, ačkoli několik z nich přiznalo, že na této sociální síti mají založený účet. Nikdo ze zkoumaných informantů taktéž nejmenoval aplikaci Foursquare & Swarm. Další platformy – např. Wikipedia, Youtube nebo Tumblr někteří studenti také používají, ale spíše pro prohlížení, ne komunikaci, proto se jim budu věnovat až později.

Ke sdílení na Facebooku se někteří studenti staví opatrně, nechtějí rozrušovat vazby mezi veřejným a soukromým. Přesto tito studenti sdílí obsah na Facebooku, ale ve formě zpráv. Např. informant č. 8 tvrdí: „Zas nějaký soukromí se mi líbí mít, nechci to mít všechno veřejně, pokud chci ty fotky s někým sdílet, tak je pošlu přímo tý osobě.“

Právě sdílení fotek na zdi Facebooku u některých informantů nahradily jiné aplikace. Informant č. 9: „Na Facebooku moc ne, spíš když už posílám, tak to posílám soukromě, ty fotky, anebo ještě přes Snapchat.“ Univerzální Facebook je tedy v některých případech nahrazován Snapchatem nebo Instagramem. Informant č. 10 vysvětluje svoje důvody, proč téměř přestal používat platformu Facebooku pro sdílení fotografií a používá spíše Snapchat: „Nebo takhle, většinou třeba na tohle mám ten Snapchat a protože napůl mě trošku jakoby i v minulosti, když jsme byli mladší a ten Facebook byl hroznej fenomén, takovej boom, tak se mi stalo, mi třeba i fotky nějakých kámušů uškodily. Protože já mám mámu na Facebooku v přátelích a když se mi nato zeptala, tak jsem musel vysvětlovat. Takže jsem hned omezil takovou tu Privacy Police a tak a byl z toho ne velkej průser, ale byl.. Takže na ten Snapchat je to fajn, že to vidí na chvíli, sice může screenshotovat nebo tak, ale to se mi taky ukáže. Ale v podstatě jako by na tyhle blbosti, tak na to člověk koukne jednou a stejně na to zapomene, tak tohle mi přijde geniální ten Snapchat na tyhle blbůstky, ale jinak na Fejs to vůbec nedávám.“

Některým informantům tedy přijde Facebook již příliš rozšířenou platformou, než aby zde zveřejňovali něco, co by je mohlo poškodit. Snapchat je poměrně nový a zažívá

mezi mladými lidmi boom – fakt, že jej např. rodiče ještě „neobjevili“ a že zde publikované fotografie po pár vteřinách nenávratně mizí, jsou důvody k oblibě této platformy i u dalších studentů, se kterými jsem vedl rozhovor.

Studenti mi sdělili, že pro svou třídu vytvořili privátní skupinu, kam se dostanou pouze autorizovaní uživatelé. Informant č. 13 popisuje, že tato skupina slouží např. ke sdílení videa, společných fotek, zábavě (kterou informant č. 3 označuje za „nějaký blbostí“), komentování dění ve třídě. Studenti tuto skupiny ale využívají i k mnohem praktičtější věci – k řešení studijních záležitostí a sdílení studijních materiálů. Podrobnosti jsou vidět na výpovědích následujících informantů.

Informant č. 12: „Máme i společnou skupinu ve třídě, že jo. I jakoby chat, no vlastně tu skupinu a tam si píšeme od úplných blbostí po to, kdo se zítra nechá vyzkoušet, co je za úkol, z čeho zkouší.“

Informant č. 5: „Jako třída máme na Facebooku svojí skupinu, kde většinou sdílíme ty studijní materiály nebo si tam mluvíme o tom, co se bude psát, co se nebude psát a taky se tam domlouváme na různých akcích nebo když někdo něco vtipného viděl, tak si to tam dáváme.“

Informant č. 8: „My máme na Facebooku skupinu třídní, takže do tý, když potřebuju něco vědět, tak napíšu tam. Řešíme úkoly různé, referáty, semináře, seminární práce, co máme. Písemky. Když třeba máme zadání z druhé třídy, tak si to tam dáme, aby k tomu měli přístup všichni, materiály ke studiu.“

Informant č. 7 popisuje třídu jako velmi aktivní v rámci této skupiny, ale spíš jenom v otázkách studia.

Třídní facebooková skupina tedy má pro studenty funkci zábavní, organizační, ale především si její pomocí členové usnadňují studium.

Někteří informanti podotýkají, že třídní kolektiv v rámci mechanismu on-line prostředí funguje jinak, než v nezprostředkované realitě – tyto rozdíly se projevují i v komunikaci mezi členy kolektivu.

Informant č. 9: „Protože mě, když tam lidi píšou do té skupiny, tak mně přijde, jako kdyby ta třída byla nějaká jednotnější, ale když přijdeme sem do školy, o přestávce, tak tam se udělaj určitý skupinky, který se jen spolu baví. Kdežto v té skupině mi přijde, že je to takový jednotnější.“

Informant č. 10: „Třeba já nevím, máme takový spolužáky, se kterými se moc nebavíme, kteří jsou taková introvertní, ani si nepamatuju, kdy jsem s nima naposledy

mluvil... A třeba když někdo něco postne nebo okomentuje a oni na to reagují nějak, což bych normálně v normálním reálném světě vůbec nečekal... Asi člověk nějak ztrácí bariéry, když nemá toho člověka přímo před sebou.“

Pod skrytem svého avatara tedy členové této skupiny komunikují jinak a třídní kolektiv on-line je dynamičtější a jednotnější než jeho reálná podoba.

Dle empirických dat studenti využívají o volných chvílích smartphony také ke hraní her. Informanti preferují off-linové hry, někteří mají zkušenost i s on-linovými hrami. Mezi informanty se často objevuje názor, že to, co se ve třídě hraje, ovlivňuje trendy. Informant č. 14 popisuje, že hry se ve škole šíří ve vlnách: „Většinou, když se objeví super hra, tak jí přinese jeden, pak se to chytne a nainstaluje si ji víc lidí.“ Informant č. 7 tento jev více rozvádí: „Já myslím, že většinou mě k tomu přivedou ty lidi z té třídy, takže v té třídě si tam o tom pokecáme nebo jakoby řeší se to tam. Ale většinou teda životnost většiny her je tak, já nevím, 2 tejdny, pak už to zabírá jenom místo, tak to vymažu.“

Na základě toho, že mi řada informantů sdělila, že hry se šíří ve vlnách, ale nadšení pro jednotlivé herní tituly je různě dlouhé, nebudu jednotlivé hry popisovat. Místo toho pouze vyjmenuji ty, které v době konání rozhovorů dva a více informantů označilo za populární, a to v pořadí od nejoblíbenějších: Candy Crush, Flappy Bird, Clash of Clans, Mozkovna, Temple Run, Minion Rush, Hill Climb Racing, Need For Speed, Pixword, Asphalt 8, Angry Birds, Ninja Fruit, Subway Surfers, Smash-hit.

U off-linových her pro jednoho hráče studenti nacházejí způsoby, jak se předhánět; někdy si navzájem porovnávají skóre, jindy na jednom telefonu o volných chvílích hraje více lidí najednou.

Informant č. 5: „No, občas se o tom pobavíme, kdo má jaký skóre, tak se o tom bavíme, že se chceme navzájem překonat, ale většinou to hrajeme spíš sami, že každé si to doma někde zahraje, udělá skóre a druhý den se s tím pochlubí, takhle se navzájem předháníme, to jo.“

Informant č. 13: „Tak to hrajeme na jednom mobilu. Třeba teď kon frčí Pixword, je tam taková křížovka, jsou tam jakoby obrázky a je potřeba najít to slovo podle toho obrázku, tak když nevím, tak nad tím pět lidí, deset lidí přemýšlí nad tím jedním obrázkem.“

Na rozdíl od off-linových her, by se dalo říci, že on-line mobilní hry nejsou mezi zkoumanými studenty příliš oblíbené. Zkušenost informanta č. 10 je tedy spíš výjimkou:

„A něco jsme třeba hráli spolu on-line, že jsme zkoušeli hrát spolu, že jsem vytvořil hotspot – například Dungeon Hunters nebo ten Modern Combat.“

On-line hry mají ve škole dle informantů velkou nevýhodu – jsou náročné co do množství stažených dat a je lepší hrát je po připojení na Wi-Fi. Dnešní datové tarify operátorů totiž mají omezeno množství stažených dat na několik set megabajtů, u dražších tarifů na několik gigabajtů. Po vyčerpání limitu se rapidně sníží rychlost připojení. Z tohoto důvodu studenti daty „neplýtávají“ a šetří si je na chvíle, kdy internet skutečně potřebují.

Omezení dat operátory je také důvodem, proč nikdo z informantů ve větší míře nezmiňoval sledování on-line videí např. na YouTube.

Další funkcí, kterou popisovali studenti jako používanou, je poslech hudby. Hudbu někteří informanti poslouchají sami při přípravě na hodinu, někdy ale i během komunikace tváří v tvář, podobně jako informant č. 7: „Pustím si nějakou hudbu a dám si sluchátko do jednoho ucha. Si ze mě dělají srandu, že jsem na tom závislej, což asi možná asi nějakým stylem může být pravda, jako když jde o závažnej rozhovor, tak jakoby samozřejmě vypnu, ale mě hrozně vadí, když je musím smotávat a zase rozmotávat.“

Oblíbené se zdá být poslouchání hudby ve dvou, což popisuje např. informant č. 3: „Takže to je většinou, že sedíme s kámoškou v lavici a máme to dané jako každá jedno sluchátko.“ Podobně někdy sdílí sluchátko i informant č. 9: „Poslouchal jsem i sám, ale třeba když máme volnou hodinu, tak třeba dám sluchátko spolužákovi.“

Poslouchání hudby nahlas ve více lidech popisují informanti také. Informant č. 11 tvrdí, že tento způsob poslechu se v jeho třídě těšil oblibě spíš dříve: „Dřív jsme si takhle něco pouštěli, ale teď už jsme z toho nějak vyrostli.“ Informant č. 6 říká: „To ne, to se stydím dělat, u nás to nedělá nikdo.“ Tento způsob poslechu tedy volí zkoumaní studenti opravdu jenom výjimečně.

Studenti dále popisují situace, kdy využívají smartphony o volných chvílích na brouzdání internetem. Ve webovém prohlížeči hledají zprávy, zábavu, zajímavosti, ale i informace a materiály, které použijí při studiu.

Informant č. 13: „Hledám sport hlavně a potom do školy, když potřebuju, tak přes Google a hlavně Wikipedie. Na následující hodiny prostě, když mám nějakou prezentaci, tak si dohledávám informace.“

Informant č. 6: „Občas se dívám na různý ty internetový memes, ty obrázky, třeba na 9gag.“

Informant č. 7: „No, většinou, když mám nějaký záchvat potřeby vědění, tak se kouknu na Novinky, na CNN anebo právě, když jsme chtěli vyřešit něco, tak řešíme... Jakoby využívám ho, fakt, že když mě něco napadne, tak to zapnu a použiju.“

Informant č. 11: „Když třeba vím, že je nějaký zkoušení a chybí mi nějaký materiál nebo si potřebuju něco ujistit, tak se kouknu i na tu hodinu nastávající.“

Nyní se pojd'me podívat, jestli někteří informanti pořizují o volných chvílích ve škole obrazové (případně zvukové) záznamy, což je v přímém rozporu se školním řádem (viz textová příloha 2).

Na otázku, zdali pořizují ve volných chvílích informanti jakékoli záznamy, odpověděli někteří z nich takto:

Informant č. 9: „Asi jsem to párkrát udělal, třeba když si pan školník sedl na topení, na které nám furt zakazuje sedat, ale to se stává opravu výjimečně.“

Informant č. 2: „Tak možná, ale většinou je to takové rychlé a najednou, že to najednou ani nestihnu nějak, že by se to. Možná když je fakt něco výjimečného. Já nevím, teďka jak byla ta olympiáda, tak jsme všichni seděli dole (myšleno v učebně informatiky, pozn. autora) a koukala skoro celá škola na hokej, tak to jsme si fotili snad všichni, tak to bylo tak, že je to něčím jiný, výjimečný. Už mi ale přijde, že už jsme nějaký takový klidní, že už takový blbosti, které jsme dělali dřív, už ani neděláme.“

Informant č. 6: „Ne, fakt ne. Možná občas je nějaká výjimka, ale to je hodně když je něco kuriózního, musím to vyfotit, ale jinak ne.“

Uvedení informanti tedy příliš v pořizování záznamů o přestávkách nevidí smysl, nevylučují ho však ve výjimečných situacích.

Naopak bližší je informantům focení studijních materiálů např. od spolužáků. Informant č. 9 na toto téma říká: „Moc nefotím. Asi na nic nevzpomínám, že bych fotil o přestávce nebo ve škole. Fotím jenom, když si potřebuju nějaký výpisky doplnit, nebo tak, tak si nepůjčuju sešit, ale jenom si to vyfotím. Ale jinak ne.“

Informant č. 10: „My tady teda máme zakázaný nahrávat video a fotky, ale tak si třeba vyfotím, když se mi nechce přepisovat, někdo má třeba napsaný poznámky, tak si vyfotím 5 stránek ze sešitu.“

Pro mnohé je tak fotoaparát chytrého telefonu řešením situace s přepisováním poznámek např. po nemoci atd.

Někteří informanti jmenovali další způsoby, kterými ještě využívají chytré telefony. Informanti často uváděli jako důležitou funkci kalendář. Někteří jako doplněk papírového diáře, obdobně jako informant č. 8: „Já mám oboje a nepoužívám moc ani jedno teda, ale jakoby asi spíš jo, protože si tam vždycky nastavím tu upomínku den předem, takže na to nezapomenu.“ Jiní papírový diář nemají vůbec a používají pouze kalendář v chytrém mobilním telefonu, podobně jako informant č. 7: „Měl jsem pár snah mít diář papírovej, většinou to selhalo na tom, že jsem s sebou nebyl schopnej nosit tužku, takže jsem to neměl kam zapsat a ten telefon mi to hrozně ujednodušuje. Předtím se, třeba pár let zpátky, vím, že to byla prima, sekunda, jsem měl telefon na volání, esemesky plus nějaký malej notes přesně jako ve formě diáře a teď to mám všechno v tom, takže v tom to úplně miluju, úplně suprový.“

Snaha některých informantů přesunout co nejvíce papírové agendy do chytrých mobilních telefonů je patrná i z toho, že někteří studenti používají chytrý telefon jako alternativu poznámkového bloku. Také v otázce nošení či hledání tištěného rozvrhu je mnohým studentům smartphone pomocníkem – rozvrh mají vyfocený nebo stažený do paměti telefonu.

Řada informantů také nenesí hodinky a pro určení času používá (kromě nástěnných hodin na chodbách) hlavně smartphone, stejně jako informant č. 7: „Jakoby když hledám čas, tak buď se kouknu kolem, jestli někde visej hodiny nebo na ten telefon určitě.“

V teoretické části jsem stručně popisoval školní systém BAKALÁŘI. Škola přibližně před rokem zcela zrušila studijní průkazy a třídní knihy. Do každé třídy nechala umístit PC. Systém BAKALÁŘI studenti o přestávkách kontrolují, jak popisuje např. informant č. 2: „No, máme Bakaláře teďka nové, takže vždycky když řeknou, že dají známky na ten internet, tak si najedeme na ty bakaláře a tam už jsou dané, že jo, ty známky i dříve, než to dávají ti učitelé.“ Jedním aspektem tohoto řešení je znemožnění padělání známek a s tím spojená snadná kontrola hodnocení rodiči. Druhým aspektem je, že se díky internetu v chytrém mobilním telefonu přesunul stres při rozdávání testů z daných hodin na přestávku před nimi.

Velice nezvyklý a zajímavý způsob využití svého chytrého mobilního telefonu popisuje informant č. 3. Student je totiž vybaven smartphonem s infračerveným portem televizního dálkového ovládání a pravidelně vypíná velkou reklamní LCD televizi u školního bufetu. Informant č. 3 popisuje: „Je to taková blbost, ale tenhle telefon má ten infraport a já tím můžu vypínat televize a projekory třeba, takže je to hrozná sranda, takže to používám, jak je dole ta televize, takže všichni neví, jak je možný, že se ta televize z ničeho nic vypla, jen zmáčknou.“

16.2 Používání smartphonů o vyučovacích hodinách

Studenti často zmiňovali, že smartphonem využívají o vyučovacích hodinách. Informanti nastílnili konkrétní situace, ve kterých používají svůj smartphonem jako školní pomůcku.

Někteří studenti mi sdělili, že používají často chytrý telefon v roli slovníku na hodinách cizích jazyků, jak je vidět na výpovědích níže.

Informant č. 1: „Jakože na tu angličtinu se to v podstatě nedá použít na nic jiného než na ten slovník a vyloženě nám jako řekl, buď ať si přineseme slovníček nebo ho můžeme používat.“

Informant č. 2: „Používám ho jako slovník, při němčině i při angličtině.“

Informant č. 13 kromě jazykových hodin jmenuje další předměty, na kterých smartphonem využívá: „Při angličtině to používáme hlavně na hledání historie a na slovíčka. Pak třeba použiju třeba mapy na zeměpisu si můžu něco najít, když jsme brali nějaký stát. Pak ještě periodickou tabulku.“

Některým informantům tedy smartphonem nahrazuje atlas, slovník a periodickou tabulku prvků a využívají ho i jako encyklopedii.

Dále smartphonem někteří informanti využívají jako kalkulačku.

Informant č. 1: „Používám ho taky jako kalkulačku, protože ona se tam dá stáhnout nějaká rozšířenější, takže taky. I když některý vyloženě nechtějí ten mobil, protože samozřejmě ví, že tam máme i něco jiného než jenom kalkulačku, ale když ti profesori vidí, že je to fakt jenom na kalkulačku, že by se vyloženě nedalo něco opsat – příklady na matematiku, tak to nevadí.“

Informant č. 2: „Tak zrovna včera jsem přiběhla na matiku, kde se mi v pülce testu zasekla kalkulačka, takže jsem vytáhla telefon a počítala na telefonu.“

Informant č. 8: „Já žádnou kalkulačku nemám, takže používám jenom mobil. I jako takovou tu velkou vědeckou.“

Informant č. 11: „Používám ho, protože nemám nějakou lepší kalkulačku normálně, jako zvlášť jsem ji ztratil nějak, tak ho používám.“

Za povšimnutí stojí zejména to, co říkají poslední dva výše uvedení informanti. Několik let zpět byla vědecká kalkulačka na tomto gymnáziu nepostradatelnou pomůckou. Tito studenti jí ale díky možnosti používání smartphonu vůbec nevlastní.

Inovativní způsob využití smartphonu popisuje informant č. 6.: „Mám aplikaci Wolfram alfa, což je na výpočty různých kvadratických rovnic, takže když něco počítáme a nevíme, tak to tam hodíme a ono to většinou nějaký výsledek vyplivne i s postupem občas.“ To, jak využívá smartphone při výpočtech však není klasickým příkladem použití kalkulačky, dalo by se označit za podvádění, kterému se dále věnuji na straně 56.

Jiní studenti naopak vysvětlují, proč používají i nadále klasickou kalkulačku raději, než tu na smartphonu.

Informant č. 9: „Spíš mám svojí kalkulačku normální. Ten mobil, přijde mi miň obsáhlejší.“

Informant č. 13: „Kalkulačku teda nepoužívám, mám normální. Na mobilu většinou stojí za prd, to vůbec nepoužívám.“

Mezi využití někteří studenti uvedli smartphone v roli stopkek nebo časovače na laboratorních cvičeních.

Informanti jmenovali různé situace, kdy je použití smartphonu jako pomůcky zakázáno nebo naopak pedagogem přímo povoleno.

Informant č. 9: „A v tom dějepise se vždycky řekne, ať si fotku najdeme na internetu, jinak profesoři to moc nepropagují.“

Informant č. 5: „No, občas se samozřejmě vyskytne situace, když něco nemáme ani nevíme a profesor nám řekne, ať si to zjistíme a povolí nám vytáhnout si ty mobily a na internetu si to najít, ale to není tak často.“

Informant č. 6: „Možná na biologii, angličtině to schvalují občas. A zeměpis. Jinak spíš ne, jinak se to spíš zakazuje.“

Informanti se nicméně jasně neshodují v odpovědi na otázku, co si myslí, že ovlivňuje postoje pedagogů k používání smartphonu při vyučování. Ze všech výpovědí je však patrné, že v této otázce panují mezi jednotlivými učiteli rozdílné přístupy.

Informant č. 6: „Tak ti, co to nepovolují, to nepovolují, protože si myslí, že potom nedáváme takový pozor, že nás to nějak, jak bych to řekl, odvádí od výkladu a ti druzí, tak ti naopak ti v tom vidí prostě nějak šanci na ověření různých věcí. To nebo když sami nevědí.“

Informant č. 12: „Ty starší na to nejsou tolik zvyklí a vidí v tom to zlo. Když ti mladší už někteří měli smartphony ve školách a prostě ví, že to občas může bejt i užitečný hodně.“

Informant č. 7: Jsou profesoři mladší, kteří jsou proti tomu hrozně moc, já myslím, že je to třeba u těch mladších, že vědí, jaký jsou u toho možnosti, že toho studenta v podstatě nemůžou kontrolovat nebo museli by nad ním stát a kontrolovat, což nikdo jako třicet lidí tam nezkontroluje a zas na druhou stranu je pár vyjímek i stylem učení.“

Informant č. 11: „Hodně z profesorů to povolují jako prostředek k zapisování zápisek, ale některý jsou jakoby fakt proti tomu, protože se prostě bojejí, že to budem nějak zneužívat, že na tom budeme hrát hry a všechno možný.“

Informant č. 8: „Jo, to zrovna ty dva co to povolují jsou takový postarší a těm to vůbec nevadí. Těm mladším spíš jo. Je za tím třeba i nějaký respekt... Oba ty co to povolují mají nějaký respekt a jsou přijímaní a už je jim to jedno, ale když přijde nový profesor, tak potřebuje jako nějakou kázeň, disciplínu v tý hodině. Ne aby tam všichni vytáhli mobil a dělali něco jinýho...“

Jak je patrné, někteří informanti vidí souvislost mezi přístupem pedagoga k používání smartphonů o hodině a jeho věkem. Padla i domněnka, že existuje souvislost mezi respektem, který má učitel ve třídě vybudovaný a jeho benevolencí k používání smartphonů. Jiní studenti vidí jako hlavní faktor pedagogův vztah k technologiím (to, jestli vidí moderní technologie jako přínos pro výuku a obohacení hodiny, nebo naopak něco, co odvádí pozornost studentů od výkladu), zda si uvědomují způsoby, jakými lze smartphony zneužívat k podvádění atd.

Z empirických dat je zřejmé, že někteří studenti využívají chytrý telefon jako alternativu k žákovským otázkám.

Informant č. 5 tvrdí, že: „Někdy profesoři se tváří všelijak, když se člověk na něco zeptá a pak taky není to nejpříjemnější, když ty ostatní se tváří že vědí, o co se jedná a jako

jedinej zvednout ruku a zeptat se je takový nepříjemný.“ Také informant č. 1 v rozhovoru sdílel podobné pocity: „No, občanka, tam zase většinou nějaký samostatný práce, nebo když dostaneme za úkol na nějakou otázku říct, co si o tom myslíme. A já teda většinou mám ten problém, že nevím, o jakou kauzu se jedná, že úplně nejsem ten typ, co se vyzná v politice a takovejch věcech... A vždycky nám dá říct, co si myslíte o názoru tohohle a já vůbec nevím, že někdo takový názor má, nebo že něco takovýho něco znamená, takže je hodně dobrý, že si aspoň najdu co to je, tak abych věděla, co to je, až se mě zeptá na můj názor. Protože tohle je přesně ta situace, kdy je mi trapný ptát se, protože vidím, že všichni ostatní chápou, jen já jsem úplně vedle.“ Chytrý telefon jako alternativu žákovských otázek popisuje i informant č. 8: „Když se řekne něco, co nevím nebo pojem, kterému nerozumím, tak si vyhledám přímo o hodině. Oni se všichni okolo tváří že to ví a já jako jediná nevím, tak je mi to občas takový hloupý, takže to třeba rychle vyhledám a přečtu, co o tom kde píšou.“

Pokládání žákovských otázek je ale naopak informantovi č. 7 sympatičtější, než vyhledávání odpovědi na internetu: „Ty jo, já když nevím, tak se přihlásím, protože když mi to řekne ten kantor, tak je to tisíckrát jednodušší než si dohledávat a ještě nevím, jak on to bude chtít slyšet při zkoušení, v jakym znění, jakej je v podstatě jeho zdroj, když taky na tom netu ty zdroje jsou občas pochybný, když třeba Wiki je fajn nebo jakoby taky se říkalo, že hroznej zdroj, že je to nekontrolovaný, tak dneska si myslím, že to určitě kontrolujou.“

Chytrý telefon s internetem se tedy zdá býti instantním zdrojem informací a žák se díky němu může vyhnout jak dilematu, zda se chce na danou věc zeptat vyučujícího, tak a i případnému pocitu studu před spolužáky, kteří by dotaz mohli považovat za hloupý.

Zcela zásadní pohled na žákovské otázky přinesl informant č. 6. Popsal totiž situaci, kdy pedagog někdy vyloží látku špatně a studenti jej pomocí informací nalezených přes smartphone opravují: „No něco řekne blbě a my si to dohledáme a pak ho na to upozorníme, když to říká špatně, tak ho upozorníme. To se nám třeba stává při občance hodně často. Tam jsou občas takový ňáký konflikty.“ Učitelé jistě nejsou neomylní, smartphone ale nově dává studentům mocnou zbraň - možnost argumentovat o nesprávnosti výkladu přímo na hodině s důkazy v rukou.

Hledání informací k výkladu není dle informantů to jediné, co při hodině na internetu dělají. Podobně jako o volných chvílích brouzdají a krátí si tak dlouhou chvíli.

Informant č. 1: „Určitě e-mail a třeba i nějaký nakupování přes internet taky, když už se hodně nudím, nebo si vyloženě vzpomenu, že sem něco chtěla a že sem doma na to neměla čas, tak si vzpomenu.“

Informant č. 4: „Čtení zpráv na internetu, jako co se děje ve světě a sport, hlavně výsledky.“

Informant č. 11: „Jo, to asi taky no. Víc než třeba o tý přestávce. Hledám úplně různě, buď nějaký zprávy, nebo třeba nějaký jako recepty na vaření.“

Studentům se, kromě výše zmíněného brouzdání na internetu, nabízí bezpočet dalších způsobů krácení si dlouhé chvíle o hodině pomocí jejich chytrých mobilních telefonů. Mezi jednotlivými činnostmi mohou studenti přecházet z jedné na druhou, a to díky funkci multitaskingu (spouštění a přechod mezi několika aplikacemi najednou). Pokud je tedy při jakékoli činnosti na jejich smartphonu vyruší například příchozí zpráva, mohou na ni odpovědět a poté se vrátit zpět k původní činnosti.

Dle výpovědí studentů se o hodinách poměrně běžně hrají hry. Jde o ty samé hry, které hrají i o volných chvílích ve škole, viz výše. Je pochopitelně nutné, aby student měl zapnutý tichý režim. Stejně jako o volných chvílích jsou oblíbenější hry off-linové. Někteří studenti popisují, že dokonce i během vyučovacích hodin dochází k hraní jedné hry více lidmi na jednom telefonu, většinou ale hrají pouze v rámci jedné lavice, snaží se být nenápadní a činí tak jen v hodinách, kde si to dle jejich názoru mohou dovolit.

Někteří studenti se taktéž věnují o hodině komunikaci – se spolužáky ve třídě, ale i mimo třídu a školu.

Komunikace mimo třídu a školu o hodině probíhá v podstatě totožně, jako o volných chvílích – komunikace textová/on-linová, v úvahu ale nepřípadá volání. Tuto možnost informanti chápou, na rozdíl od psaní si s někým, již jako nezdvořilé chování a drzost.

V případě komunikace ve třídě jmenovali informanti tyto tři kanály: komunikaci tváří v tvář (ať už šeptáním nebo nonverbálně), textovou komunikaci pomocí lístečku/dopisů a textovou/on-line komunikaci. Je ale nutné si uvědomit, že stejně jako o volných chvílích můžou jednotlivé tyto typy komunikace přecházet plynule jedna v druhou.

Komunikaci v okruhu desítek centimetrů okolo sebe popisují informanti jako komunikaci tváří v tvář. Jen sporadicky se v tomto nejbližším okruhu používá jiného druhu komunikace, což popisuje např. informant č. 5: „Občas mu napíšu ze srandy, abych sousedu naštvál, ale když sedí vedle mě, tak do něj normálně šťouchnu a pošeptám nebo řeknu.“

V otázce komunikace v hodině na delší vzdálenost (několik metrů), kde se již téměř nedá použít šeptání, nezbyvá nic jiného, než komunikovat psaním, a to jak dopisy, tak on-lineově. V otázce, co nyní používají (a co používali dříve) reflektují svoje zkušenosti někteří informanti takto:

Informant č. 3: „Nevím, zda to dřív bylo, že si v sedmnácti lodi házeli papírky. Dřív jsme si házeli, asi to bylo, že lidi neměli tolik smartphony, neměli internet. Asi to ty psaníčka vytlačilo. Nevím jak je to teďka v těch nižších ročnících, ale když se nad tím zamyslím, tak to asi slušně vytlačilo, ale nedovedu si představit, že bysme si házeli papírky, když tam mají všichni telefony, nechápu proč.“

Informant č. 4: „Hodně to nahradilo ty psaníčka, fakt šíleně. Protože když jsem byla v primě, tak prostě během hodiny lítalo po třídě tak minimálně dvacet téhde těch a teď když prolitne jedno denně, tak je to docela zázrak.“

Informant č. 5: „Tak třeba o 70-80% se píše víc přes telefon než dřív. Protože hlavně dřív taky nebyly ty tarify, kdy jsou esemesky zadarmo, takže to vždycky něco stálo, takže když jsme byli malí, tak jsme moc ani kredit nedostávali, to bylo takový plýtvání. Teďka všichni užívají ten internet k té komunikaci. Ty papírky, to už minimálně.“

Informant č. 6: „Dřív jsem je používal docela hodně, to vlastně jsem neměl žádný smartphon, nic takovýho a esemesky byly drahý docela, takže většinou jsem používal psaníčka, teďkon psaníčka už nepoužíváme nikdo. Přes ten mobil je to takový bezpečnější, nikdo to si to nepřečte nebo nezabaví.“

Informant č. 12: „Myslím, že to psaníčko tu furt je. Je to takový rychlejší, pak se to navíc smaže a nikdo to nevidí, tedy vyhodí se to. I bych řekla, že je to rychlejší, než otvírat ten mobil a ještě to otvírat a zapínat.“

Informant č. 13: „Psaníčka? Občas, fakt výjimečně, jenom z nějaký nostalgie jakoby pošlu psaníčko, ale... Začalo to tak, jak nastoupila éra iPhone, když začalo víc lidí mít iPhone a internet v mobilu, takže to je tak 3 roky zpátky, čtyři.“

Z výpovědí těchto informantů je tedy jasně patrné, že v několika posledních letech on-lineové komunikace značně změnila způsoby, jakým studenti ve třídě při hodině komunikují. Ano, již dříve se mohly posílat SMS, ty byly ale drahé, měly omezený počet

znaků. Pravý rozkvět textové/on-line komunikace v hodině přišel dle studentů s nástupem chytrých telefonů, chatovacích aplikací a dostupného internetového připojení – na rozdíl od SMS se neplatí za jednotlivé zprávy. Přitom způsob dorozumívání se pomocí dopisů – složených papírků - existuje ve školství desítky, možná stovky let v nezměněné formě. Někteří studenti psaníček sice využívají, často je to ale spíše, jak říká informant č. 13, „z nostalgie“. Někteří informanti vyzdvihují mezi výhodami on-line komunikace kromě rychlosti i fakt, že sdělení nemusí k adresátovi putovat rukami spolužáků jako to na papírku, nikdo jiný si jej nepřečte a komunikace může být více soukromá. Odpadá také nápadné házení psaníček mezi řadami sedících studentů – nejčastější důvod toho, že si probíhající komunikace všimne pedagog.

V on-line/textové komunikaci ve třídě se o hodině řeší nejrůznější témata, jak popisují následující informanti.

Informant č. 3: „To jsou většinou kraviny na zabavení. Prostě probíráme hrozný kraviny, něco klikáme, posíláme si takový ty debilní smajlíky, tam je jich asi miliarda, zkusíme kombinace smajlíků aby to vypadalo vtipně, takový blbosti, abysme nemuseli poslouchat.“

Informant č. 5: „To je takový těžký říct, to jsou většinou nějaký blbosti, co se vůbec netýkají souvislostí, vždycky třeba jak se máme, něco z minulosti probíráme, co se událo. Spíš jako vyloženě nějaký věci, který jsou mimo školu.“

Informant č. 6: „Se spolužákama, tak se bavím o škole a pak i nějaký plány třeba po škole, co budeme dělat řešíme.“

Informant č. 10: „Občas píšeme, že už je to nudný, že by to mohlo skončit. Občas taky sdílíme nějaký ty obrázky, 9gag a tak. To je tak všechno.“

Dle těchto výpovědí lze říci, že se studenti v rámci on-line komunikace o vyučovacích hodinách věnují jak tématům spojeným se školou, tak i věcem se školou zcela nesouvisejícím. Ve snaze se zabavit někteří přistupují k vedení komunikace pro komunikaci, kterou jsem zmiňoval v teoretické části (kapitola 7.2.1), a to často pomocí nonverbálních prostředků on-line komunikace (kapitola 8.1). Jedná se právě o ona informačně hluchá místa, která mají význam pro udržení mezilidského kontaktu studentů.

Informant č. 7 mi popsal zajímavý jev: „Když jsem třeba ztracenej v učebnici, že jsem na jiný stránce úplně a je to prostě nějaká úplná blbost nebo něco takovýho, tak mi tu stránku někdo pošle Snapchatem.“ Tento student tedy používá k dovtípení se, kde v učebnici třída je, fotografickou platformu Snapchat. Spolužák mu pošle fotografii s

číslem strany, informant č. 7 si tuto fotografii zobrazí, v učebnici nalistuje příslušnou stranu a fotografie je ze Snapchatu rázem automaticky smazána.

Dalším možným způsobem krácení si volného času o hodinách se pro některé informanty ukázal být poslech hudby na jejich chytrých telefonech. Informanti se však neshodují v postoji k této činnosti.

Informant č. 1: No tak můžem vždycky, když máme suplovanou hodinu nebo takhle, o informatice taky můžem. Jakoby některým vyučujícím je to úplně jedno, co my děláme s tím mobilem, třeba biologie, takže... Oni jsou tak jako rádi, že si nepovídáme a jsme zticha a je jim jedno, co jako děláme. Že to spíš neřeší, než že nám to vyloženě dovolujou.“

Informant č. 2: „Hudbu jsem asi neposlouchala nikdy, mně to přijde neuctivý. Je víc hodin, který mě nebaví, ale stejně... To už je takový hodně bezohledný.“

Informant č. 3: „Jo, to se mi stalo už určitě. Hlavně když dám to jedno sluchátko do ucha, pustím si to a nevnímám ten výklad. To je hlavně u těch předmětů, který myslím, že nepotřebuju nebo prostě je ovládám, nebo když učitelé nedávají dostatečný pozor.“

Informant č. 11: „Při vyučování ne, to nejde. Sedím tak blbě, že to nejde. Navíc je to docela neuctivý.“

Informant č. 13: „Já ani nevím, už mě to nějak neláká o tý hodině nebo láká, ale mám třeba drdol, takže by to bylo dost jasný, to je až taková drzost až moc.“

Je tedy vidět, že poslouchání hudby o hodině jedni studenti považují za nezdvorné, jiní provádějí. Na některých suplovaných hodinách, kdy je povolena samostatná práce, poslouchání hudby pedagogům nevadí. Zvláštní je, že někteří pedagogové tolerují studenty poslouchající hudbu i na standardních hodinách a jsou rádi, že studenti alespoň nevyrušují. (Nutno podotknout, že v septimě mají předměty jako biologie spíše ráz výkladu, zejména pro ty, kteří z ní budou za rok maturovat.) Někteří informanti uvedli, že poslouchání hudby o hodině není možné, jelikož je na ně např. vidět, avšak z jejich výpovědí cítit, že pokud by seděli někde, kde by na ně nebylo dobře vidět, nejspíše by po sluchátkách také sáhli.

V otázce pořizování videa o hodině mi informant č. 3 sdělil, že ni někdy natáčí výklad. Je to v případě, že si nestihá zapisovat, nebo se vysvětluje něco složitějšího a on chce mít možnost se k výkladu pro lepší porozumění vrátit.

Jaký vliv mají výše popsané činnosti na pozornost zkoumaných studentů? Je pro ně, co se soustředění na výklad týká, smartphone rušivým elementem, nebo výklad zvládají sledovat?

Informant č. 14: „Považuju se za svědomitýho, dělám si poznámky, sleduju, je lepší se to naučit ve škole, než to dohánět doma. U ostatních co to teda používaj si myslím že je spouštěč toho používání únava nebo třeba nuda.“

Informant č. 4: „Jak kdy, ale snažím se to dopisovat. Při některých hodinách nejde právě moc vnímat, takže se do toho mobilu zaberu.“

Informant č. 5: „Určitě dávám míň pozor. Ty hodiny, kdy opravdu nedáváme pozor nebo nás to jako nezajímá, tak se to ještě zhorší, že začneme používat ty telefony. Když člověk přece jenom sedí v té hodině, i když ho to nebaví, a poslouchá a něco mu tam zůstane. Když používá ještě ten mobil, tak si pak nic z toho nepamatuje.“

Informant č. 11: „Jak kdy, podle toho jakou mají náladu ty profesori. Když přijdou do té hodiny a my neotravujem, tak prostě to nějak se snažíme schovat ty telefony, aby to neviděli. A oni teda se úplně nesnaží průběžně se ptát. Ale když pak vidí, že nedáváme pozor, děláme tam všude možně něco jinýho, tak se třeba vyptávají. Pak dost lidí teda neví.“

Informant č. 7: „Určitě, jakoby záleží na čem. Třeba na angličtině zvládám, ale třeba tu angličtinu mám v pohodě, tam to není problém. Ale třeba francouzštinu, tam to teda nejde, tam je nás málo a ještě sedím vepředu, ale určitě bych nezvládal jako tu hodinu, kdybych se věnoval něčemu jinýmu v té francouzštině, třeba děják to samý, matika taky ne. Asi zálež, jak moc o tom člověk ví, jestli potřebuje to poslouchat nebo ne.“

Informant č. 9: „Určitě o to víc, co dělám s telefonem, víc nedávám pozor. Ale jako rozhodně se snažím dělat zápisky přitom, co dělám něco na mobilu.“

Studenti se ve svých názorech všeobecně shodují na tom, že používání smartphonu o hodinu snižuje jejich pozornost. Dle informanta č. 14 jsou jeho spolužáci vedeni k používání smartphonu to, že je výklad nudí, nebo jsou unavení a potřebují se zabavit. Studenti se tak ale dostávají do začarovaného kruhu – nedokáží udržet pozornost a proto sáhnou po telefonu vs. protože sáhnou po telefonu, nedokáží udržet pozornost. Každý student má tuto hranici nastavenou jinde. Jasně však je, že smartphone je pro studenta rušivým elementem. Pedagogové, kteří jsou přísnější a na jejich hodinách se telefon vytáhnout nesmí, tímto zákazem tedy odstraní jeden z možných rušivých elementů. Někteří pedagogové ale používání mobilních telefonů do jisté míry tolerují, avšak jen do chvíle, kdy dostanou pocit, že nikdo nedává pozor.

Někteří informanti mi taktéž sdělili, že pro účely lepší možnosti používání smartphonu o hodině se snaží sedat si spíše dozadu, kde na ně není tolik vidět. Kvůli pevnému zasedacímu pořádku tak činí zejména v situacích, kdy jsou hodiny suplovány, nebo někdo ze zadních lavic není ve škole. Toto chování jsem v teoretické části popsal dle Saka a Sakové jako účelové měnění zasedacího pořádku v kapitole 7.2.2.

Na základě empirických dat lze říci, že zkoumaní studenti používají smartphone jako nástroj pro zlepšení svých výsledků při testech. Studenti vyjmenovali několik různých způsobů, jakými jde pomocí telefonu o hodině opisovat. Je nutno říci, že studenti opisují na předmětech různými způsoby. Někteří hledají informace na webu, jiní mají v telefonu předpřipravené materiály, někdy používají papírové taháky.

Pojďme se nejdříve podívat na případ, kdy opisují z předem připravených materiálů v telefonu. K některým předmětům umísťují v rámci systému BAKALÁŘI učitelé prezentace a další učební materiály na web školy. Studenti si mohou tyto materiály stáhnout doma a učit se z nich. Často se však stává, že materiály si nahrají do telefonu a používají je i při samotných písemkách. Někdy opisují i z materiálů, které si vytvořili sami a poté umístili ke stažení do uzavřené třídní skupiny na Facebooku. V materiálech vyhledávají buďto ručně, nebo používají funkci „vyhledat“. Někteří informanti toto popisují:

Informant č. 2: „Teď začalo hodně třeba z biologie, z nějakých takových těch předmětů, kde se to fakt musí naučit, tak nám dají ty prezentace ty profesoři celý, tak já si to většinou předělám, aby tam nebyly ty obrázky a ty blbosti mezi tím. A učím se to, nebo to rovnou stáhnou celý takhle do toho mobilu, abych to mohla najít když tak.“

Informant č. 3: „Takže třeba ta biologie, když je prezentace, tak celá ta písemka je z té prezentace, ono je to těžký, když to má třeba 150 slidů, ty prezentace, ale stejně napíše otázku na opici a tak dám vyhledat opici a ono to najde, tak to z toho opíšu. Takže můžu takhle. Když tam je telefon zhasnutej, položený, tak si toho nikdo nevšimne, stačí zmáčknout tlačítko z boku a je to.“

Informant č. 6: „No, tak občas, záleží taky na předmětu, tak nejdřív buďto si stáhnou prezentaci, kterou někdo udělal, kterou měl referát nebo tak. Tu si stáhnou do mobilu a pak se na ní při testu podívám.“

Informant č. 12: „Většinou máme ty předpřipravený věci. Někdy od profesorů, někdy si to děláme sami a dáme na Facebook.“

Dalším způsobem, jakým studenti používají smartphone během písemného zkoušení k opisování je, jak jsem již zmínil, vyhledávání správných informací na internetu.

Informant č. 1: „No, tak při matice, tam je to nejjednodušší, protože tam tu profesorku vyloženě nenapadne, že někdo opisuje něco na matiku, kdyžto jsem přišla, že když do toho vyhledávače dám příklad, tak vyjede už vyřešenej. Jojo, takže na tý matici je to úplně v pohodě.“

Informant č. 4: „Když tam je nějaký cizí slovo a to máme vysvětlit, tak prostě na internetu to zadám a vyjede mi vysvětlení.“

Informant č. 6: „Při testu a nebo když to je třeba v dějepise zrovna, tak tam mě nějak nebaví občas ty letopočty, já to беру jako zbytečnou věc vědět kdy byly jaká válka, tak tam hodím jenom ten letopočet to Googlu a ono mi to najde něco, potom už o tom píšu dál.“

Informant č. 13: „Teď když si vybavuju zpětně, tak určitě na biologii, tam jsem měla popisovat kosti a kostru člověka. Tak tam určitě hned na internetu najdeš obrázek, popíšeš, práce hotová. Občas mi to najde to přesně ty obrázky, který jsme tam měli a akorát popsany.“

Studenti správné odpovědi nejčastěji hledají na Googlu, nebo potažmo na Wikipedii. Na Googlu používají nejen vyhledávání textu, ale i obrázků. Někteří dokonce využívají toho, že se v rámci vyhledávače Google dají řešit jednoduché matematické rovnice a zobrazovat grafy funkcí.

Za pozornost stojí dodatek informanta č. 6 k opisování. Student totiž popsal velice inovativní způsob využití smartphonu při psaní testů z hudební výchovy: „Občas ho vlastně využívám ještě při hudebce, když teda nějaký poslechový testy, tak tady už existují ty programy na rozpoznání hudby, takže to pomůže občas při testu.“ Informant č. 6 využívá služeb aplikací, jako jsou Shazam a Sound Hound (které běžně lidé používají např. tehdy, slyší-li v rádiu či televizi píseň a chtějí znát název, nebo si na něj nemohou vzpomenout), k opisování.

Někteří informanti také jmenovali v otázce opisování již zmíněnou aplikaci Wolfram Alfa pro výpočty matematických vzorců i s postupem.

Nyní bych rád ukázal, jak někteří informanti ve světle možnosti opisování z chytrých telefonů popisují používání klasických papírových taháků.

Informant č. 2: „No, mám radši vytištěnej, protože mi to přijde, že ten mobil si ten učitel vždycky vzít. No neměl by, ale je to takový, že ten papír můžu zmačkat, roztrhat a je takovej jako praktičtější, že ten mobil je velkej, ale ten kus papíru strčím za rukáv, pod

sukni nebo kamkoliv. A to už jako ten profesor neřekne, ať zvednu sukni, že jo. Ale ten mobil, ten pořád tak jako neschovám.“

Informant č. 5: „Tak teďka ty papírový taháky, s tím už se téměř nesetkám. Vždycky mám v telefonu něco. Tak třeba o 80% ty papírový klesly zhruba. Jen v některých hodinách si ty lidi dělají ten tahák papírově. Kde to je – fyzika, ale tam se stejně nedá použít, tam jsme kontrolovány. A ještě chemie. Jinak ty ostatní předměty jsou už spíš přes ten telefon.“

Informant č. 8: „Já mám většinou kombinaci, že mám něco na papíře napsaný a to co nemám na tom papírovým taháku, to dohledávám, třeba v dějáku mám letopočty napsaný na tom papíře a pak třeba širší věci, co nevím, dohledávám na internetu.“

Informant č. 7: „Když jsem teď v tý septimě, tak zapomínám na testy, takže určitě ten poměr je tak 50 na 50, jako vyvážený relativně, spíš třeba převažuje ten smartphone nad tím papírem.“

Informant č. 12: „Klasickej je skladnější, ale zase je tam toho málo, že když potřebuju napsat spoustu věcí, tak mám potom A4 plnou, popsanou. Zato v mobilu si to zmenším, je to rychlejší. Ale ty papírový jsou zase jistota, jakmile profesorka uvidí mobil, tak ho zabaví spíš než ty papírový.“

U obou způsobů opisování vidí informanti výhody i nevýhody. Nedá se v podstatě říci, který druh opisování celkově studenti více preferují, neboť nikdo neopisuje stejně. Mezi výhodami opisování ze smartphonu vidí studenti fakt, že chytrý telefon může poskytnout mnohem více informací, hledání v něm není tak zdlouhavé. Papírový tahák je dle informantů skladnější, nenápadnější, na rozdíl od telefonu nesvítí, dá se rychle schovat, avšak nebývá ani zdaleka tak obsáhlý. Někteří informanti vidí papírové taháky jako překonané, jiní je i nadále běžně používají. Studenti také někdy používají oba způsoby opisování naráz.

Jak jsem v rámci teoretické části v kapitole 7.2.3 popsal, při písemných pracích často probíhá komunikace za účelem zlepšení výsledku. Pojdme se podívat, jakou roli v ní hraje u některých studentů chytrý mobilní telefon.

Informant č. 3: „Třeba na tom Messengeru si napíšeme, když je třeba testový – jen A, B, C, D, to se dá v pohodě, napíšu číslo, napíše se odpověď.“

Informant č. 4: „Když nevíme, tak si napíšeme, když sedíme třeba ob jednoho, tak by to bylo moc hlasitý, že se povídá, tak si to posíláme přes internet.“

Informant č. 5: „To spíš nepoužívám. Vždycky že jo, sedí se v těch dvojicích, tak to funguje tak, že jeden něco neví, tak mu to ten druhý vyhledá v telefonu a napíše mu to na papír nebo na tu písemku a přeškrtná to, ale že bysme si přímo psali ty odpovědi, to ne.“

Informant č. 12: „Někdo to používá, že si píšou odpovědi přes nějakou aplikaci, přes Messenger nebo přes něco. A mně to přijde pořád jednodušší to napsat na nějaký malý papír a podat to dozadu nebo dopředu než prostě, že bych se nato ještě tolik nespohla.“

Opět se dá říci, že názory a zkušenosti studentů jsou různé. Někteří si pomocí chytrého telefonu při testech napovídají, a to i v případech, že od sebe jsou vzdálení ob jednoho spolužáka, jiní preferují klasické napovídání – ústní, nebo na papíře.

V rámci kapitoly 7.2.3 jsem popisoval i situaci, kdy si jednotlivé třídy navzájem předávají zadání písemných prací. I zde se podíváme, jakou funkci v této výměně má u zkoumaných studentů jejich chytrý mobilní telefon.

Informant č. 1: „To spíš jakoby když třeba máme rozdělenou informatiku – kluci/holky a jedna z těch skupin píše dřív test a oni dávají ten samej, tak se vyfotí a dává se na naši třídní skupinu na Facebooku, tak tam se dává vyfocený zadání plus některý tam píšou odpovědi.“

Informant č. 3: „No jasný, že se to stane. Prostě většinou je to tak, že někdo to zadání zčotí či si ho opíše a dá papír, a když tak vezme telefon, dojde za nima a odešle jim to. Spíš se to posílá přes Bluetooth, že se s nima domluvíme, než že bysme to dali na Facebook. Určitě jsme to udělali mnohokrát, třeba na matiku máme stejnou profesorku s áčkem. Tak ta matika je úplně stejná.“

Informant č. 4: „Občas si to zadání vyloženě vezmeme a dáme jim to anebo to fotíme a posíláme jim to.“

Informant č. 8: „To záleží, většinou třeba pokud jakoby jim to zadání zůstane, tak nám to předaj přímo papírově a pokud ne, tak nám třeba pošlou, co tam bylo, nebo maj vyfocený.“

K výměně zadání se tedy dle studentů využívá více kanálů. Jedním z nich je společná facebooková skupina, dále se zadání posílá přes bluetooth nebo se předá klasicky, v papírové či ústní podobě. Je zde ale vidět, že důležitým nástrojem pro podvádění ve škole je fotoaparát smartphonu.

16.3 Další aspekty používání smartphonů ve škole

Nyní jsme si se studenty prošli to, jakými způsoby chytré telefony používají o volných chvílích a o hodině. Nyní bych se rád podíval na to, jaký význam má pro informanty možnost být připojen ve škole k internetu a mít fungující chytrý telefon. Budu se zabývat faktorem zprivátnění jedince, kterého definuje Wilken a Goggin. Dále se zaměřím na to, kolikrát za den svůj informanti svůj chytrý mobilní telefon použijí a analýzu dat dokončím pohledem informantů na školní řád.

Studenti nemají přístup ke školní síti Wi-Fi, která je určena pouze pro pedagogický sbor. Informant č. 14, kterého jsem zmiňoval na začátku analýzy dat, mi reflektoval fakt, že nemá mobilní internet slovy: „Že nejsem online? Ochuzenej jsem, ale netrpím tím. Sledovat, co se děje na Facebooku, to se podívám doma. Nepotřebuju to mít 24-7. Taky jsem asi ochuzenej o komunikaci s kamarády on-line nebo vyhledávání informací. Kdyby mi to zadarmo přidali tarifu, tak bych si ho vzal. Kdybych ho měl, tak bych asi mluvil jinak.“ Informant č. 14 vlastní internet ve škole nepotřebuje, ale nevylučuje, že pokud mu operátor dá výhodnou nabídku, že by si mobilní internet zřídil. Jak reflektují další studenti představu chytrého telefonu bez internetu? Informant č. 5 zavzpomínal na dobu, kdy měl chytrý telefon bez 3G internetu, se slovy, že jeho chytrý telefon tehdy neměl zdaleka takové využití, jako nyní. Přechod od nepřipojeného telefonu k připojenému telefonu popsal informant č. 2: „No, já jsem dlouho měla mobil bez internetu a tak jsem si říkala, že to ani nebudu potřebovat, ale pak si nato člověk rychle zvykne bych řekla.“

Informant č. 1 také říká, že si na internet v telefonu velice zvykla, navíc popisuje své pocity, je-li internet nedostupný: „Jo, to už se mi také párkrát stalo dřív, že třeba jsem přečerpala limit a potom jsem celý den ten internet nemohla zapnout a já jsem z toho byla úplně vyděšená, že když třeba budu potřebovat něco najít, tak že nemůžu. Potom jsem cítila, že je asi něco špatně, když už to asi vidím takhle, ale už jsem si na to prostě tak zvykla, že to беру jako samozřejmost.“

Zdá se tedy, že některým studentům vyhovuje být zprivátněnými jedinci, jsou zvyklí na to být stále on-line, jiní internet v telefonu sice považují za šikovní pomůcku, ale ve větší míře jej nevyhledávají.

Informant č. 14, který nemá 3G internet ale ve škole není zcela bez připojení k síti. Spolužáci mu zapínají Wi-Fi hotspot, dle jeho slov přibližně 2x týdně. Používání cizího internetu přes hotspot popisuje takto: „Spíš tam cíleně jdu podívat se na ten mail, vyhledat

si nějakou informací, když potřebuju číslo někam zavolat a já nevím, zabere mi to 10 minut.“

Využívání Wi-Fi hotspotu lidmi, kteří nemají mobilní internet, se dle výpovědí jeví jako poměrně běžné⁸, což dokazují tito informanti:

Informant č. 5: „Hotspot dělám dost často. Na tu písenu, nebo když mě poprosí o hodinu, že na něco se chtějí podívat nebo když chtěj něco dělat na internetu, tak jim ten hotspot udělám.“

Informant č. 7: „No, když mě o to někdo požádá, tak mám tam myslím giga, tak jako proč ne. To se stává spíš o přestávkách, v hodině tolik ne.“

Informanti č. 5 a 7. tedy poskytují kamarádům připojení k internetu, neshodují se však v tom, jestli tak činí více o vyučovacích hodinách, nebo o volných chvílích. Informant č. 6 se mi svěřil, že hotspot nedělá nikdy, a to protože: „za první mám fakt slabší internet, za druhý mi hodně rychle mizí baterka.“ Informant č. 6 zde opět naznačil postoj některých studentů k mobilnímu připojení jako ke vzácnosti. To je i důvod, který studenty odrazuje od hraní on-lineových her, což jsem popisoval již dříve. Informant č. 6 dále popsal, že vytvoření hotspotu u jeho telefonu vede k rychlému vybíjení baterie. Tento jev je běžný, telefon totiž kromě signálu 3G vysílá signál Wi-Fi. Baterie chytrého telefonu ale i bez zapnutého hotspotu vydrží průměrně jenom jeden den.

Pojďme se nyní podívat, jak předcházející výpovědi nastíněný problém s rychle se vybíjející baterií řeší někteří studenti:

Informant č. 1: „Já si normálně nosím nabíječku do školy.“

Informant č. 3: „Jo, občas si vezmu tu nabíječku. Jak jsem předtím neměl ten internet, tak jsem ji nenosil, ty 3D hry si tolik nebraly, to jsem ale tolik nehrál o té hodině nebo přestávce, to bylo docela v pohodě, ale teď když mám ten internet a někomu i dělám hotspot, tak si vezmu tu nabíječku.“

Informant č. 10: „Telefon už je starší a rychle se vybije a potřebuju ho celý den a většinou s sebou netahám nabíječku. Nebo když vím ráno, že mám 20%, tak jí hodím do batohu, kdybych potřeboval.“

Někteří informanti tedy nosí do školy nabíječku a o volných chvílích si telefon nabíjejí. Zde je ale nutno poznamenat, že tím porušují školní řád, protože ten zakazuje připojování vlastních spotřebičů do školních zásuvek.

⁸ Z výpovědí informantů vyplynulo, že ve třídě je více lidí bez připojení k mobilnímu internetu. Protože využívání 3G mobilního internetu nebylo podmínkou účastní na rozhovoru, ve zkoumaném vzorku je, jak již bylo uvedeno, pouze jeden informant, který 3G internet nevyužívá, a to informant č. 14.

Obava některých studentů, že by se jim telefon vybil, nebo že by měli omezený přístup na internet, může vést k otázce, jestli by si vlastně život bez smartphonu ještě dokázali představit. Jak by se tedy někteří bez smartphonu cítili?

Informant č. 1: „Tak já osobně ho mám v ruce fakt pořád, že tam hledám úplně cokoliv a mám problém, když ten telefon u sebe nemám nebo když ho na nějaký hodině třeba nemůžu mít, tak mi to prostě vadí, že už jsem zvyklá na to ho mít pořád u sebe. Takže se moc nestává, že bych ho vyloženě u sebe neměla a hledám na tom úplně všechno a pořád, takže možná trošku závislá.“

Informant č. 3: „Tak asi jsem to tak cítil, když jsem si ho koupil, ale asi jo. Určitě je to výhoda, já jsem telefon chtěl, protože jsem telefon neměl, protože mi kleknul, takže jsem měl půjčený od mamky - takovou starou Nokii... asi bych se cejtil ochuzený. Vždycky si všichni najdou něco na internetu a já jsem nemohl, protože jsem neměl mobil s netem.“

Informant č. 8: „Teďkon bych asi byla ztracená, ale předtím tím, že jsem to neměla, tak mi to bylo celkem jedno.“

Informant č. 12: „Třeba včera jsme včera psali ty testy a kamarádka nemá žádný ten chytrý telefon a ta tam jen takhle seděla a koukala na nás, jak všichni máme před sebou aspoň něco. Pak už je to jako podle mě nevýhoda. Jo, asi bych si přišla blbě.“

Někteří informanti by si tedy bez chytrého mobilního telefonu připadali nesví a ochuzení. Vyjadřují, že kdo smartphone nemá, může si přijít dokonce odlišně.

V teoretické části jsem dle Saka a Sakové popisoval, že mobilní telefon se stává nositelem společenského statusu a potvrzuje příslušnost ke komunitě. Je tedy důležité, jaký má dnešní student na prahu dospělosti telefon?

Informant č. 5: „Mně je to celkem jedno, ať si každéj má co chce. Samozřejmě občas mám narážky na iPhone, to má snad každéj, kromě těch, co maj iPhone, ty o tom tvrdí, jak je to božský přístroj, ale já to nějak nerozlišuju, mně je to celkem jedno. Nevím, jak ostatní, ale to jsem zatím nepozoroval, že by posuzovali podle toho, jakéj má kdo telefon.“

Informant č. 6: „Takhle, když někdo nemá smartphona a prostě nebo nemá na něj, tak se mu neposmíváme, to je jasný. Ale když si někdo nějakýho Samsunga dražšího než ten iPhone, tak si se mu smějeme nebo děláme si z něj nějakou srandu. Ale to je jen takový

nějaký krátkodobý, ne že bychom se mu posmívali, hele on má Samsunga, je to sračka. To ne.“

Informant č. 7: „Asi možná když jsme byli menší, že bylo třeba chvíli zajímavější ten daný člověk nebo tak. Ale já myslím, že tak snad povrchní nejsme.“

Informant č. 8: „Trochu asi, jakoby upřímně asi jako jo, ale není to to hlavní.“

Informanti tedy nepotvrzují, ani nevyvrací to, co říká Sak a Saková. To, že někdo nemá chytrý telefon, není důvodem k posměchu a obdobně tomu drahý telefon není důvodem k obdivu. Někteří informanti tvrdí, že se tento jev sociální stratifikace dle mobilního telefonu objevoval spíše dřív, když byli mladší. Za pozornost stojí výpověď informantů č. 5 a 6. Ti totiž popsali, že se někdy člověk může stát cílem dobírání, i když spíše přátelského rázu, pokud má určitou značku telefonu. Značky, které jmenovali, Apple a Samsung, jsou na trhu chytrých mobilních telefonů již několik let tvrdými konkurenty a každá z nich má své příznivce a odpůrce. To se očividně projevuje i ve třídním kolektivu.

Několik málo informantů mi sdělilo, že kromě smartphonu mají i tablet. V rámci výuky mu ale nepřikládali takový význam jako smartphonu. Tablet využívají zejména ke studiu prezentací o přestávce, jelikož má větší displej. K internetu jej připojení přes svůj hotspot, ale pouze v případě, je-li to třeba. Jediný informant č. 6 mi sdělil, že tablet kromě studia použil i k opisování, a to v době, kdy ještě neměl smartphone.

Nyní se podívejme, jak se někteří informanti vyjadřují o četnosti případů, kdy na telefon za školní den sáhnou. Toto určení se týká jak vyučovacích hodin, tak i volných chvil ve škole.

Informant č. 2: „Jsou dny, kdy během tý školy píšeme jeden test za druhým nebo třeba se učim na něco, co píšeme pátou hodinu, je fakt, že se učim každou tu přestávku, takže to fakt vůbec ani nevytáhnu. Si myslím, že to není tak, že bych ho užívala pořád a měla ho pořád v ruce.“

Informant č. 3: „Jsou dny, že ho nepoužiju tolik, o přestávce nemám tolik času, musím přeběhnout nebo se učit, ale v každým dni je nějaká hodina, kdy si něco najdu nebo někomu napíšu, prakticky každéj den ho použiju.“

Informant č. 5: „Každéj den, téměř celej den. Ale třeba při fyzice, to si tak maximálně zkontroluju čas a jinak tam vůbec není možnost se... Pak některý hodiny, když

mě to baví, tak ho ani nevyndávám, ten telefon, ale to je jak kdy. A taky při češtině ho skoro nepoužívám ten telefon.“

Informant č. 6: „Ve škole? Kolikrát šahnu na mobil? Tak já nevím, dejme tomu denně možná dvacetkrát, pětadvacetkrát.“

Informant č. 8: „Jsou hodiny, kde ho prostě vypnu a nesáhnu na něj.“

Informant č. 9: „No, když mě ta hodina zajímá, tak ho nevyndám. Třeba na biologii nebo chemii.“

Informant č. 13: „No, tak ani nevím, jestli takovej den vůbec někdy byl. Určitě každéj den na něj nějak šáhnu.“

Výpovědi se liší v závislosti na tom, jakým způsobem daný informant telefon využívá (což je ostatně patrné z celé analýzy). Někteří informanti mi sdělili, že na telefon téměř nesáhnu, jsou-li zaměstnání jinými věcmi (studium na test, dodělávání domácího úkolu atd.) či zaujati výkladem. Použití smartphonu tedy závisí i na preferenci studenta – které předměty ho baví (nebo na kterých opravdu musí dávat pozor z důvodu blížící se maturity) a které ho příliš nezajímají. Jde také o to, jací pedagogové ten den studenty učí – ti, kteří smartphony povolují, ti co je přehlížejí, nebo ti, kteří používání smartphonů zakazují a hlídají.

Analýzu dat bych rád ukončil odpověďmi některých studentů na otázku, zda vědí, co o používání chytrých mobilních telefonů říká školní řád a zda školní řád v tomto ohledu respektují, či porušují. Pro doplnění dodávám, že školní řád zakazuje o vyučování telefony používat. Pořizování záznamů a nabíjení telefonů je zakázáno i o volných chvílích (viz vybrané části školního řádu v textové příloze 2).

Informant č. 2: „Tam je zakázanej úplně, že jo. Že bysme vůbec neměli mít. No, asi ho porušuju, vlastně pořád. Nevím, jako mi přijde, tam je, že by měl být vypnutý hned, jak přijdeme do školy. A nevím, nikdy jsem ho snad nevyndávala, ani když jsem měla předtím nějakýj jinej, protože potřebuju zavolat, mamka napíše, že mám něco udělat a přijde mi to prostě. Když už ty telefony prostě jsou, tak je to k tomu, aby ti lidé byli k dostání, mi přijde.“

Informant č. 4: „Vím, že je to porušování, ale to nějak nezkoumám, vím, že mi to pomůže v těch testech, tak je mi to tak nějak jedno. A třeba řada profesorů za to nějaký postih nedává, i když ho třeba najde. Ale mě to přijde normální používat telefon.“

Informant č. 5: „No, ve školním řádu je zakázáno používat mobilní telefon. A používají ho téměř všichni. Já myslím, že ne, že to bylo takový jako obecný, že telefon v týchle době používají všichni, používám ho já, používám ho téměř furt. Sice vím, že to není občas správně, že ho používám, ale pravidla jsou od toho, aby se porušovaly.“

Informant č. 9: „Moc ve vztahu se školním řádem není, ale to asi, ale ono je to spíš ze starších dob, ten školní řád. Když se to tu zavádělo, tak to bylo takový jako komunikační prostředek, v dnešní době to může být i užitečný v těch hodinách, k vyhledávání nějakých informací, zajímavostí, nebo když vyučující je, nebo někdo zpochybní vyučujícího, tak si to někde najde. Že to může být užitečný studijní materiál.“

Informant č. 12: „Asi ho porušuju, asi určitě, už jenom tím, že by neměl být používán vůbec podle školního řádu. Nesmí se tady ani fotit. Ale nikdo tohle tady stoprocentně nedodrží.“

Jak je z reflexí jasné, informanti si dobře uvědomují, že používání telefonů je zakázáno o hodíně, někteří si však školní řád mylně vykládají, nebo s ním nejsou dostatečně seznámeni, neboť tvrdí, že je telefon ve škole zakázán i o volných chvílích. Ačkoli mi velká část informantů v rozhovorech sdělila, že ve škole frekventovaně vytvářejí záznamy (fotky i videa), zákaz této činnosti školním řádem jmenoval jenom zlomek z studentů. I přes to, že informanti říkali, že o zákazech spojených s používáním chytrých mobilních telefonů vědí, považují používání smartphonu ve škole za zcela běžné. Někteří informanti taktéž argumentovali tím, že školní řád byl psán v „jiné době“, nicméně v tomto znění je platný od 2.9.2013. Ačkoli jsem již dříve v této práci popisoval běžnou praxi nabíjení si chytrého mobilního telefonu ve škole, nikdo z informantů se nezmínil o bodě školního řádu, který zakazuje užívání vlastních elektrospotřebičů, nabíječka mobilního telefonu však také elektrospotřebičem je.

Závěr

Na základě analýzy dat lze tedy říci, že chytré telefony mají v dané škole široké využití, a to jak o volných chvílích, tak i o vyučovacích hodinách, kdy je jejich použití výslovně zakázáno školním řádem. Zkoumaní studenti chytré telefony s internetem většinou považují za běžnou, ale o to důležitější součást školní každodennosti. Ne každý z informantů chytrý mobilní telefon používá stejným způsobem.

V otázkách komunikace o volných chvílích ve třídě informanti reflektovali, že preferují komunikaci tváří v tvář, po on-line komunikaci studenti spíše sahají v případech, kdy nemohou na půdě školy adresáta sdělení najít. Důležitou hranicí, která rozhoduje o tom, jestli bude student komunikovat tváří v tvář, nebo on-line se zdají být dveře třídy. Často se také některým informantům stává, že přecházejí z on-line komunikace do komunikace tváří v tvář a v konverzaci tak pokračují.

V komunikaci s lidmi mimo školu popisují informanti dva způsoby komunikace – textová (SMS/on-line) a volání. Neshodují se však, který z nich je lepší. Jedni preferují možnost schovat se za avatara, druzí toto kritizují (jako nedostatečnou náhradu ústní komunikace) a preferují spíše volání. Ve vyřizování důležitějších věcí (lékař, atd.) a v komunikaci se členy rodiny, kteří třeba nemají tolik zkušeností s dorozumíváním se on-line, někteří informanti reflektovali volání za vhodnější způsob komunikace. Někteří informanti rozkódovávají on-line komunikaci jako zkreslenou a non-verbální náznaky on-line komunikace označují za nedostatečně bezprostřední.

Při komunikaci tváří v tvář někdy informanti používají smartphone jako názornou pomůcku – ukazují spolužákům videa, obrázky, nebo třeba webové stránky, což jim ulehčuje dorozumívání.

Informanti využívají širokou paletu platforem sociálních médií, avšak ve sdílení obsahu jsou spíše opatrní a nechtějí porušovat příliš vazby mezi soukromým a veřejným. Pokud chtějí sdílet obrázek, volí často spíše soukromou zprávu nebo Snapchat, kde se obrázek velice rychle po zobrazení smaže. Může to být i z důvodu, že např. na Facebooku již má tato mladá generace rodiče.

Studenti si vytvořili facebookovou skupinu spíše funkčního typu, pro on-lineový třídní život. Sdílejí zde učební materiály, zážitky, názory, odkazy, ale domlouvá se zde i např. na zkoušení nebo na písemnou práci - společné strategii. Tato skupina jim usnadňuje studium. Avšak v tomto prostředí má třída jinou dynamiku než ve skutečnosti – méně výrazní spolužáci se pod maskou avatara někdy projevují jinak, než na živo.

Informanti se o volných chvílích také věnují hraní her na svých smartphonech. Hry se ve třídě často šíří na základě vzájemného doporučení, avšak jejich největší sláva obvykle netrvá dlouho. Studenti hrají off-linové single playerové hry sami, nebo ve více lidech na jednom zařízení. Často se přehánějí v nahraném skóre. On-linové hry nejsou příliš oblíbenou záležitostí, a to zejména kvůli jejich náročnosti na internetové připojení.

Na svých smartphonech poslouchají studenti o volných chvílích hudbu – sami, ve dvou, opravdu výjimečně nahlas ve více lidech. Toto poslouchání ve více lidech bylo dle informantů oblíbenější, když byli ještě v nižších ročnících, avšak nyní si na tuto činnost přijdou již staří. Mnohý student také používá chytrý telefon k brouzdání na internetu o volných chvílích. Hledají se zprávy, zábava, ale i studijní materiály. V otázkách pořizování záznamů jsou někteří informanti zdrženliví, nevidí v něm příliš smysl. Focení přichází na řadu většinou ve chvílích, potřebují-li studenti doplnit zameškanou látku – fotí si sešity ostatních. Některým informantům plní smartphone také funkci hodinek, diáře, poznámkového bloku, ale i rozvrhu a okénka do své on-linové žákovské knížky ve školním on-linovém systému BAKALÁŘI. Díky mobilnímu internetu tak často informanti vědí známky dříve, než pedagog rozdá opravené testy, dochází tak k přesunu stresu z výsledku z hodiny na přestávku.

Za zmínku stojí student, který se baví na účet školního personálu tím, že vypíná školní televize a projektory dálkovým ovládáním, kterým je jeho smartphone vybaven.

O vyučovací hodině používají informanti chytrý mobilní telefon zcela běžně, ač je to zakázáno školním řádem. Ke studijním účelům jej používají jako slovník, kalkulačku, atlas, periodickou tabulku prvků nebo např. encyklopedii. To, zda pedagog používání smartphonu o hodinách povoluje, zakazuje či ignoruje je dle informantů otázkou několika faktorů. Někteří vidí souvislost s věkem pedagoga, jiní s jeho vydobytým respektem, nebo s názorem na technologie (coby školní pomůcky, nebo rušivého elementu). Ti pedagogové, kteří aktivně využívání chytrých telefonů o hodinách podporují, tak ale navádějí studenty k porušování školního řádu.

Zajímavým úkazem je, že pro mnohé informanty je smartphone náhrada za žákovské otázky – pokud cítí, že by se případným doplňujícím dotazem znemožnili před třídou, odpověď na svou otázku si raději v tichosti sami najdou. Někteří informanti taktéž používají smartphone s internetem jako zbraň proti pedagogům a zpochybňují jejich výklad, a to i s důkazy o správnosti svého tvrzení. Stejně tak, jako si někteří informanti

hledají informace k výkladu, používají internet o hodinách i pro nestudijní záležitosti, pro zábavu. Taktéž hraní na chytrých telefonech má o hodinách své místo.

Komunikace o hodině probíhá v nejbližším okruhu studenta tváří v tvář, na delší vzdálenost se používá on-linová komunikace nebo psaníčko (či kombinace těchto). Někteří informanti mi sdělili, že on-linová komunikace v jejich životě vytlačuje klasická psaníčka, která dle nich měla cenu v době, kdy neexistovaly nástroje pro bezplatné chatování na telefonu a musely se posílat drahé SMS. Jiní informanti na psaníčka nedají dopustit. Sporadicky si také někteří informanti píšou on-line i v případě, že sedí vedle sebe – většinou se však jedná o žert. O hodině se on-line řeší různá témata – související i nesouvisející se školou. Ve snaze zabavit se někdy informanti chatují pomocí komunikace pro komunikaci – nic neříkajícími sděleními, často za použití prvků non-verbální on-line komunikace (emotikonů, meme atd.). Komunikace někdy také probíhá pomocí fotografií, jak popsal jeden z informantů to, jak se spolužáky používá Snapchat.

V otázce poslechu hudby o hodině se názory informantů rozcházejí – někteří tak činí, jiní nikoli. Informanti, kteří tak nečiní, se dělí na ty, kterým tato činnost přijde vůči učiteli drzá a arogantní a na ty, kteří by rádi hudbu o hodině poslouchali, ale je na ně příliš vidět od katedry. Někteří pedagogové, poslouchání hudby (a i celkově užívání smartphonů) o hodině přehlížejí a jsou rádi, že studenti nevyrušují. Jeden z informantů prozradil, že si v hodinách natáčí videa, a to v případech, že nestíhá sledovat důležitý výklad.

Někteří studenti tedy používají smartphone jako nástroj k zahrnutí dlouhé chvíle na nudné hodině. Nicméně smartphone zcela bez pochyby některým z nich snižuje pozornost, z hodiny si tak odnášejí pouze zlomek informací. Tento jev je patrně důsledkem jakéhosi začarovaného kruhu. Někteří nedokáží udržet pozornost a tak sáhnou po smartphonu, jiní sáhnou po smartphonu a kvůli tomu nedokáží udržet pozornost. Pedagogové, kteří mají u studentů dostatečný respekt a zakazují používání smartphonů o hodině, tak rázem odstraňují možný rušivý element. Někteří informanti si také cíleně sedají ve třídě více dozadu (pokud mají příležitost), kvůli lepším možnostem používání chytrého telefonu.

Mnozí informanti používají smartphony i jako prostředek pro zlepšení výsledku testu a s jeho pomocí opisují. Studenti líčí způsoby, jakými tak činí: opisování z předem připravených materiálů (často z těch samých, které dal k dispozici pedagog k nastudování), vyhledávání odpovědí na internetu pomocí Googlu, Wikipedie atd. (hledají se hesla, historická data, vzorce obrázky i výsledky jednoduchých rovnic). Někteří informanti si taktéž radí pomocí chatu. Klasický papírový tahák má ale i nadále mezi mnohými studenty

své místo, ačkoli se jeho význam výrazně snížil. Někteří používání smartphonu a papírového taháku kombinují. Smartphone taktéž ulehčuje komunikaci mezi třídami stran předávání si zadání testů, a to díky zabudovanému fotoaparátu – přes Facebook, Bluetooth apod. Jeden z informantů popsal nezvyklou techniku opisování v rámci poslechového testu na hudební výchově – používá aplikace rozpoznávající písně.

Studenti nemají přístup ke školní Wi-Fi. Ze všech informantů, se kterými jsem dělal rozhovor, pouze jeden nemá mobilní internet. Avšak tento jedinec nereflektuje tuto skutečnost jako takový handicap, neboť se snaží vždy dávat o hodinách pozor. Nicméně připouští, že pokud by dostal od operátora výhodnou nabídku a internet si zřídil, patrně by se jeho názory změnil. Někteří další informanti reflektují možnost připojení v mobilu jako pozitivní věc a vyjadřují, že není těžké si na toto připojení rychle zvyknout. Jeden z informantů popisoval, že zažil stresové stavy, pokud v minulosti nečekaně neměl možnost být on-line. Ti ze třídy (které jsem zkoumal), kteří nemají mobilní internet, se mohou připojovat přes hotspot vytvořený spolužáky, kteří 3G internet mají. Pro některé tyto studenty jsou však při vytváření hotspotu důležitými faktory množství stažených dat a výdrž baterie. Chtějí předejít snížení rychlosti internetu pro případ, že by jej sami potřebovali. Problém rychle se vybíjející baterie u chytrých telefonů řeší někteří studenti nabíjením si telefonů o přestávce, ačkoli je zapojování vlastních spotřebičů do školních zásuvek zakázáno.

Někteří informanti si také již nedokážou školní život bez chytrého telefonu představit. V otázce společenského vymezení se mobilním telefonem se často shodují informanti na tom, že typ mobilního telefonu nikterak neovlivňuje postavení ve třídě. Někteří ale i to připouštějí. Ve školním kolektivu jsou vidět známky konkurenčního boje velkých firem, které vyrábějí technologie, jak svědčí výpovědi dvou informantů, kteří si dobírají některé spolužáky na základě značky telefonu, který si spolužáci koupili.

Tabletu informanti ve školním prostředí nepřisuzují takový význam jako smartphonu. Informanti se liší v četnosti použití telefonu za den. Někteří mají telefon v ruce mnohem častěji než jiní, rozhodujícím faktorem se také někdy zdá časová zaneprázdněnost ten který den.

Z výpovědí informantů je patrné, že vědí o zákazu používání mobilních telefonů o hodině školním řádem, přesto smartphony mnohdy hojně využívají. Někteří si školní řád špatně vykládají a tvrdí, že se telefon nesmí používat ani o volných chvílích, což není pravda. Nikdo z informantů nerefletoval znalost zákazu nabíjení si telefonů ve škole a

pouhý zlomek studentů mi správně řekl, že se na půdě školy nesmí vytvářet jakékoli záznamy.

Na základě výpovědí některých informantů lze tedy říci, že smartphone a jeho užívání ve škole může vést k rozrušování hranic mezi místem a časem, v případě zkoumaných informantů ne tolik k rozrušení hranic mezi privátním a veřejným. Studenti s fungujícím chytrým telefonem a zapnutým mobilním internetem jsou zprivatněnými jedinci v tom pravém slova smyslu. Ačkoli jsou fyzicky přítomni ve škole, virtuálně mohou být přítomni v mnoha prostorech. Užívání smartphonu na základě výpovědí informantů také může vést k větší míře používání avatara při on-line komunikaci a ke sdílení přesně takového množství informací, jaké je pro informanty příjemné. I přes to je ale stále oblíbenější komunikace tváří v tvář. V rámci Networked Publics jsou studenti nezávislými nody, které mohou jak vytvářet, tak konzumovat obsah na internetu. Na základě výpovědí se také dá usuzovat, že zkoumaná skupina jedinců je daleko více globalizovaná, než byli jejich vrstevníci (kteří nebyli vybaveni smartphony s internetem) před několika lety – studenti si mohou kdykoli přečíst novinky z celého světa, nebo komunikovat s kamarády na druhé straně zeměkoule, a to téměř zcela nezávisle na čase a faktu, že jsou ve škole.

Smartphone má už svoje místo mezi studenty jasné. Domnívám se, že tento trend je nezastavitelný a že se se smartphonem bude muset školství určitým způsobem naučit pracovat. Snížování cen telefonů i služeb povede ke stále větší vybavenosti studentů mobilními technologiemi, jejichž užívání nečiní mladé generaci téměř žádné problémy. Otázkou zůstává, zda se budou upravovat školní řády, zda se bude klást důraz na změnu vztahu pedagogů k otázce nových technologií ve škole, bude-li používání smartphonů tvrději trestáno, nebo jestli používání chytrých telefonů ve škole zůstane jakýmsi veřejným tajemstvím, kterým je, troufám si říci, např. již nyní na mnou zkoumaném gymnáziu.

Limity práce:

Za největší nedostatek této práce spatřuji, že se mi více nepovedlo propojit empirickou část s částí teoretickou. V teoretické části jsem se pokusil čtenáře seznámit se vším, co mi pomůže popsat fenomén smartphone jako celek a připravil jsem si půdu pro zkoumání tohoto fenoménu ve školním prostředí, avšak propojit více do hloubky klíčové koncepty s daty se mi nepodařilo.

Jak bylo již řečeno v teoretické části, mladá generace nové technologie a jejich možnosti přijímá rychle za své. Oblíbenost nejrůznějších aplikací, především her, přichází ve vlnách, aplikace se však často na výsluní studentské oblíbenosti nevyhřívají dlouho. To co se ve všech třídách školy hrálo před měsícem, je nyní již zastaralé. V době odevzdávání této práce zažívají na sociálních sítích zlatou éru tzv. selfie, tedy autoportréty zachycené přední fotoaparátom telefonu. Je jen otázkou času, kdy přijde něco nového, neotřelého, co bude uživatele bavit, až focení a sdílení selfie na internetu nebude už tím pravým.

Nicméně nejsou to jen trendy používání technologií novými, neotřelými způsoby. Je to i samotný průmysl, tedy firmy vyrábějící hardware a software, co se vyvíjejí neuvěřitelnou rychlostí. V poznámce pod čarou na straně 14 jsem vyjmenovával, co vše koupila za dobu psaní práce firma Facebook. Jedná se však opravdu o pouhou špičku pomyslného ledovce změn, které dnešní mobilní průmysl rozhýbávají. Každý den vycházejí nové a nové aplikace, téměř každý týden je představen nový model telefonu. Držet krok coby nadšenec či odborník, který nechce, aby mu utekla jakákoli novinka, vyžaduje každodenní sledování tuzemských i zahraničních webů o nových technologiích.

Velice hezky tento aspekt nových technologií, trendů a jejich socio-vědních důsledků komentuje na závěr své knihy i Eugenia Siaperová: „Snaha studovat mobilní média a jejich vliv na společnost je jako snaha udržet krok s rychle se pohybujícím cílem. Identita uživatelů je jak stálá, tak nestálá, v nekončícím vývoji. Stejně tak jsou na tom i nové technologie, které se vyvíjejí na základě momentálních socio-politických, ekonomických a kulturních faktorech. Při pohledu na celek je budoucí vývoj celého odvětví špatně předvídatelný. Taktéž se nedá s jistotou říci, jestli mají nová média a technologie dobrý či špatný vliv na identitu jejich uživatelů.“ [Siapera, 2012: 189]

S tímto bohužel i souvisí fakt, že mě dostupná literatura většinou příliš nedefinuje základní pojmy – smartphone, Android, iOS atd. Dalo by se taktéž říci, že literatura nestačí držet krok s vývojem. Proto jsem byl nucen, ač to není zvykem, u několika zdrojů použít Wikipedii, neboť v otázkách nových technologií je o nové informace je updatována většinou ihned a stává se tak nejaktuálnějším zdrojem.

Čtenáři této bakalářské práce mohou možná přemýšlet, proč jsem se nevěnoval problematice cyberbully, neboli kybernetické šikaně, která je pro použití moderních technologií bohužel často příznačná. S informanty jsem se problematiky cyberbully dotkl, avšak nikdo se s tímto jevem údajně osobně nesetkal. Gymnázium, kde jsem výzkum prováděl má ve školním řádku cyberbully poměrně rozsáhle teoreticky řešeno. Jako bývalý student také vím, že preventivní opatření jsou i praktického rázu (semináře o šikaně atd., psychologický poradce). Domnívám se, že ke studování tohoto fenoménu by bylo zapotřebí napsat další práci a informanti by museli být z problémovějšího prostředí.

V literatuře jsem také často narážel na spojitost mezi chytrými mobilními telefony a sledováním pornografie. Ačkoli si nedělám iluze, že i tento způsob použití smartphone není na půdě školy možný, tuto alternativu jsem kvůli věku informantů, který nepřekročil ještě osmnáct let, neuvažoval probírat.

Další výzkum

Touto prací jsem si chtěl stanovit hypotézy pro další výzkum fenoménu smartphone ve škole. Tato práce podává obraz o skupině čtrnácti studentů. V dalším výzkumu bych chtěl na mnohem větším počtu studentů ověřit některé závěry této práce, aby bylo vidět, jak moc již smartphony změny tvář středoškolského studia. Rád bych si také vyzkoušel jinou než kvalitativní strategii. Proto bych rád provedl dotazníkové šetření např. na dvaceti náhodných středních školách v ČR. Výsledky tohoto výzkumu by jistě už daly mnohem ucelenější výsledky, které by se daly zobecnit na celou generaci lidí 11-18 let. Chtěl bych se více zaměřit na problém opisování pomocí smartphonu.

Použitá literatura

- Carnoy, M., Castells, M. (2001). Globalization, the Knowledge Society, and the NetworkState: Populanzas at the Millenium, Global Newtowrks, 1(1): 1-18
- Coffey, A., Atkinson, P. (1996). Making Sense of Qualitative Data: Complementary Research Strategies. USA: Sage Publications. str. 26-51
- Dawkins, R. (1998). Sobecký gen, Mladá fronta: Praha
- Dijck, J. van (2013). The culture of connectivity: a critical history of social media. New York: Oxford University Press
- Fenclová, J. (1984). Didaktické myšlení a jednání učitele fyziky. Praha, SPN
- Gajadhar, J., Green, J. (2003). An Analysis of Nonverbal Communication in an On-line Chat Group, The Open Polytechnic of New Zealand, Working Paper
- Hendl, J. (2005). Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál
- Jenkins, H. (2006). Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. New York and London: New York University Press
- Mareš, J., Křivohlavý, J. (1990). Sociální a pedagogická komunikace ve škole. Praha, SPN
- Sak, P., Saková, K. (2004). Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis
- Shapiro, S. (1998). Place and Spaces: The Historical Interaction of Technology, Home, and Privacy. The Information Society 14/4. str. 275-284
- Siapera, E. (2012). Understanding New Media. London: SAGE Publications Ltd.
- Smékal, V. (1983). Kvalitativní přístup v psychologickém výzkumu. Československá psychologie, roč. 27, č. 1, str. 50-58

- Švaříček, R., Šed'ová, K. (2007). Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál
- Thompson, J. B. (2004). Média a modernita: sociální teorie médií. Praha: Karolinum
- Turkle, S. (2011). Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other. New York: Basic Books
- Varnelis, K., Baer, W., Bar, F., Friedberg, A., Ghandeharizadeh, S., Ito, M., Kann, M. E., Lim, M., Ordonez, F., Richmond, T., Russell, A., Tuters, M. (2012). Networked publics. Massachusetts: MIT Press
- Wilken, R., Goggin, G. (2012). Mobile Technology and Place. Routledge: New York
- Williams, R. (2003). Television: Technology and Cultural Form, New York: Routledge

Webové zdroje

- Ahonen, T. (22. 1. 2013). An Attempt to Validate the 150x Per Day Number Based On 'Typical User'. Communities Dominate Brands [on-line]. [cit. 29. 3. 2014]. Dostupný z: <http://communities-dominate.blogs.com/brands/2013/01/an-attempt-to-validate-the-150x-per-day-number-based-on-typical-user.html>
- Android (operating system). (26. 6. 2014). In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, [cit. 26. 6. 2014]. Dostupný z: [http://en.wikipedia.org/wiki/Android_\(operating_system\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Android_(operating_system))
- Apple Inc. (9. 1. 2007). Apple Reinvents the Phone with iPhone. [on-line]. [cit. 30. 5. 2014]. Dostupný z: <http://www.apple.com/pr/library/2007/01/09Apple-Reinvents-the-Phone-with-iPhone.html>
- Bora, K. (28. 2. 2014). Worldwide Smartphone Growth Estimates: Better Days Ahead For Windows Phone While Android And iOS Are Expected To Lose Market Share. International Business Times [on-line]. [cit. 1. 3. 2014]. Dostupný z: <http://www.ibtimes.com/worldwide-smartphone-growth-estimates-better-days-ahead-windows-phone-while-android-ios-are-expected>
- Colao, J. J. (1. 6. 2014) The Inside Story Of Snapchat: The World's Hottest App Or A \$3 Billion Disappearing Act? FORBES.COM LLC™ [online]. [cit. 26. 6. 2014]. Dostupný z: <http://www.forbes.com/sites/jjcolao/2014/01/06/the-inside-story-of-snapchat-the-worlds-hottest-app-or-a-3-billion-disappearing-act/>
- Český telekomunikační úřad. Problematika související s provozem sítí LTE [on-line]. [cit. 15. 6. 2014]. Dostupný z: <http://www.ctu.cz/ctu-informuje/problematika-souvisejici-s-provozem-siti-lte.html>
- ČTK. (4. 2. 2014). Na Facebooku je 4,2 milionu Čechů. Jejich počet za rok stoupl o desetinu [on-line]. denik.cz [cit. 12. 5. 2014]. Dostupný z: http://www.denik.cz/z_domova/na-facebooku-je-4-2-milionu-cechu-jejich-pocet-za-rok-stoupl-o-desetinu-20140203.html
- Hašová, L. (2002). Lásky jedné esemesky. Naše řeč [on-line]. [cit. 9. 5. 2014]. Dostupný z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7693>

- Kůžel, F. (3. 4. 2013). Hovory z mobilu slaví 40. narozeniny. Mobilmania.cz [on-line]. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupný z: <http://www.mobilmania.cz/clanky/hovory-z-mobilu-slavi-40-narozeniny/sc-3-a-1323359/default.aspx>
- Macek, J. (2012). Nevyčísitelné porozumění: kvalitativní výzkum on-line sociálních sítí. ProInflow, Časopis pro informační vědy 1/2012 [on-line]. [cit. 8. 4. 2013]. Dostupný z: <http://pro.inflow.cz/nevycisitelne-porozumeni-kvalitativni-vyzkum-on-line-socialnich-siti>
- Meriam-Webster. Vyhledávání hesla "MEME". [on-line]. [cit. 15. 5. 2014]. Dostupný z: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/meme>
- Meyers, J. (2011). Watch The Incredible 70-Year Evolution Of The Cell Phone. Business Insider [on-line]. [cit. 29. 4. 2014]. Dostupný z: www.businessinsider.com/complete-visual-history-of-cell-phones-2011-5?op=1#ixzz35hpssZME
- Mobile app. (15. 6. 2014). In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, [cit. 26. 6. 2014]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Mobile_app
- O'Reilly, T. (12. 10. 2006). Web 2.0 Compact Definition: Trying Again. Radar.oreilly.com [on-line]. [cit. 12. 4. 2013]. Dostupný z: http://radar.oreilly.com/archives/2006/12/web_20_compact.html
- Regents of the University of California. (2001). Conversations with History. Institute of International Studies [on-line]. [cit. 20. 5. 2014]. Dostupný z: <http://globetrotter.berkeley.edu/people/Castells/castells-con0.html>
- Statistic Brain. (1. 1. 2014). Facebook Statistics [on-line]. [cit. 12. 5. 2014]. Dostupný z: <http://www.statisticbrain.com/facebook-statistics/>
- Šťastná, J. Přehled úspěšnosti maturantů při přijímacím řízení na vysoké školy. Gymnázium, Praha 5, Nad Kavalírkou 1 [on-line]. [cit. 23. 2. 2014], Dostupný z: http://kavalirka.cz/index.php?map=uspesnost_maturantu
- Wikipedia. (26. 6. 2014). In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, [cit. 26. 6. 2014]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>

Textová příloha 1

Osnova rozhovoru – dle této osnovy jsem prováděl s informanty interview.

Název: Fenomén smartphone v každodennosti středoškolských studentů.

Výzkumný problém: Jakým způsobem používá středoškolská generace teenagerů daného pražského gymnázia chytré mobilní telefony ve škole a jak toto používání reflektuje?

Výzkumné otázky: Využívají zkoumaní členové středoškolských studentů chytrý mobilní telefon o volných chvílích a o hodinách ve škole, a pokud ano, tak jak a k čemu? Jak používání reflektují?

Struktura

1. Informovaný souhlas
2.
 - a) Seznámení informanta s tématem výzkumu
 - b) Seznámení informanta s pravidly rozhovoru, etickými pravidly, faktem anonymity a dalšími aspekty rozhovoru.
 - c) Seznámení informanta s faktem, že jsem také na škole studoval (získání si respondenta na svou stranu a snad docílení upřímnosti z jeho strany)
3. Úvodní otázka: Jaký máš telefon? (ujistím se, že respondent je opravdu moje cílová skupina)
4. O čem si budeme povídat - období od rána po odpoledne, “od dveří vrátnice ke dveřím vrátnice”, nezajímá nás používání smartphonu doma, mimo školu atd.
Neříkat, že se budeme věnovat volnému času a hodině!
5. Zkus mi popsat, jakým způsobem využíváš smartphone ve volném čase ve škole (přestávka, volná hodina, před a po vyučování, oběd, omluvení tělocviku)

Ideálně by mělo obsáhnout:

a) Komunikace

- tváří v tvář, mobile to mobile, kombinace,
- ve třídě, mimo třídu,
- sociální sítě - mnohočetná interakce (posty na Facebook, fotky, videa),
- vnímání třídy on-line a off-line,
- používané aplikace pro komunikaci,
- preference v komunikaci o přestávce
- volání

b) Zábava

- hry (off-line sám, off-line s ostatními, on-line ve třídě, on-line mimo třídu)
- komunikace pomocí hry,
- web browsing,
- poslech hudby (sám, ve dvou, ve více),
- sledování videí,
- focení, video a zvukové záznamy

c) Studijní účely

- googlení,
- dohledávání informací k látce,
- příprava na hodinu

d) Další funkce

- diář,
- čas

e) Napadá tě ještě nějaký další způsob, jak využíváš smartphone ve volných chvílích?

6. Zkus popsat, jestli používáš smartphone při vyučovací hodině a pokud ano, jak?

Ideálně by mělo obsáhnout:**a) Smartphone jako učební pomůcka (kalkulačka, stopky)**

- Rozdíl mezi těmi učiteli, co povolují a těmi co nepovolují.

b) Krácení času při hodině:

- hry,
- komunikace (co se používá za platformy a co se řeší?),
- hudba, video,
- web browsing

c) Stalo se ti někdy, že jsi telefon vytáhl/a při písemce za účelem zlepšení výsledku? Jak?

- taháky,
- posílání zadání ostatním,
- razení si,
- vyhledávání odpovědí

d) Napadá tě ještě nějaký další způsob, jak využíváš smartphone o hodinách?

7. Dodatkové otázky – reflexe použití:

- a) Jak se připojuješ? Wi-fi / 3G / používáš hotspot?
- b) Víš, co říká školní řád? Co si o tom myslíš?
- c) Jaké pocity bys měl/měla ve škole bez chytrého telefonu?
- d) Záleží na tom, jaký máš telefon?
- e) Máš/používáš ve škole i tablet?

**ZEPTAT SE NA PRAVIDELNOST A ČETNOST JEVŮ.
CHCEŠ JEŠTĚ NĚCO DODAT?**

Textová příloha 2

Výňatek ze školního řádu věnující se používání telefonu a pořizování záznamů:

- Žák nesmí v průběhu vyučovacího procesu svými aktivitami narušovat záměrně a bezdůvodně plynulý chod hodiny, výklad vyučujícího a soustředěnost spolužáků. Je tedy zakázáno používat v průběhu vyučovacích hodin mobilní telefony, walkmany, MP3 apod.
- V areálu školy je zakázáno, bez výslovného souhlasu vedení školy, pořizovat jakékoliv záznamy, ať již zvukové či obrazové.
- Žáci nesmějí ve třídách zapojovat vlastní spotřebiče (varné konvice apod.) do elektrické sítě, dále nesmějí v budově školy manipulovat s hasicími přístroji, hydranty a elektrickými jističi.

Zdroj: Matějka, J., (2. 9. 2013) Školní řád Gymnázia, Praha 5, Nad Kavalírkou 1 [online]. [cit. 4. 5. 2014]. Dostupný z: http://www.kavalirka.cz/download/dokumenty/Skolni_rad.doc

Obrazová příloha

Obrázek č. 1: Motorola DynaTAC 8000X

Obrázek č. 2: IBM Simon

Obrázek č. 3: současné iOS telefony – iPhone 5S a 5C

Obrázek č. 4: současné Android telefony – LG, HTC a Samsung

Obrázek č. 5: současné Windows Phone telefony – Nokia Lumia

Ukázky meme:

Obrázek č.

Obrázek č.

Zdroje obrazové přílohy:

Obr. 1: <http://media.engadget.com/img/products/446/9klo/9klo-800.jpg>

Obr. 2: <http://simon.is/wp-content/uploads/2011/12/1992-IBM-Simon.jpg>

Obr. 3: <http://media.idownloadblog.com/wp-content/uploads/2013/09/5s-5c-banner-1024x608.png>

Obr. 4: http://i0.wp.com/www.yugatech.com/wp-content/uploads/2013/11/nexus5_one_s4.jpg?resize=480%2C284

Obr. 5: <http://www.technocrates.org/wp-content/uploads/2013/03/Nokia-Lumia-520-620-720.jpg>

Obr. 6: <http://www.takurcite.eu/wp-content/uploads/2013/05/Not-Bad.png>

Obr. 7: http://wallpaper.ultradownloads.com.br/276253_Papel-de-Parede-Meme-Jackie-Chan_800x600.jpg

Obr. 8: <http://leganerd.com/wp-content/uploads/2013/12/2.jpg>